

นโยบายของอังกฤษในมลายู

ในต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ตามหลักการนั้น อังกฤษถูกผูกมัดทั้งโดยสนธิสัญญาและโดยนโยบายทั่วไป มิให้เข้าเกี่ยวข้องกับกิจการของรัฐในมลายู โดยเฉพาะในดินแดนทางตอนเหนือ ซึ่งอังกฤษไต่ยอมรับรู้อำนาจอธิปไตยของไทย เหนืออาณาบริเวณส่วนนั้นไว้ ตามนัยแห่งสนธิสัญญาปี พ.ศ. ๒๓๖๔ (ค.ศ. ๑๘๒๑) อย่างไรก็ตาม อังกฤษมิได้ยึดถือตามหลักดังกล่าวนี้จริงจังนัก และมักปฏิบัติการละเมิดหรือขัดแย้งกับทฤษฎีที่พึงไว้บ่อย ๆ ที่สำคัญที่สุดคือการเข้าเกี่ยวข้องกับเมืองครังกานูใน พ.ศ. ๒๔๐๕ (ค.ศ. ๑๘๖๒) ของรัฐบาลเสครทเขตเทอลเมนต์ ซึ่งถูกกำหนดจากรัฐบาลอังกฤษที่กรุงลอนดอนเป็นอันมาก

นอกเหนือจากรัฐมลายูภายใต้ความคุ้มครองของไทยแล้ว อิทธิพลของอังกฤษยังปรากฏเห็นเด่นชัดในรัฐอื่น ๆ ทั่วไป สนธิสัญญาโลว์ (Low) และสนธิสัญญาเบอร์นี (Burney) เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๖๔ (ค.ศ. ๑๘๒๑) รับประกันรัฐเประและเซลังงอร์จากการโจมตีของไทยและรัฐใกล้เคียง แม้สนธิสัญญาปี พ.ศ. ๒๓๖๘ (ค.ศ. ๑๘๒๕) ก่อนหน้านั้น ก็ยังป้องกันรัฐทั้งสองมิให้รุกรานซึ่งกันและกัน ดังนั้นรัฐเประและเซลังงอร์จึงเป็นรัฐที่ เคอานา (Covenagh) ถือว่า "อยู่ใต้ความอารักขาของอังกฤษ" ยิ่งกว่านั้นอังกฤษยังมีสิทธิตามสนธิสัญญาเหนือรัฐยะโฮร์และปะหังควัย โดยมีส่วนควบคุมการติดต่อกับต่างประเทศของรัฐทั้งสอง

^๑ Cowan, C.D., Nineteenth Century Malaya: The Origins of British Political Control, (n.p.: Oxford University Press, 1961) Vol II, p.18.

นโยบาย "ไม่แทรกแซง" (non-intervention) ได้รับการยึดถือ เป็นหลักปฏิบัติตลอดมา แม้อีกหลังเมื่อเสครเทศเคอลเมนที่จะได้แยกออกจาก การควบคุมของสำนักงานที่อินเดีย (India Office) ไปตั้งเป็น คราวน์ โคลนีย์ (Crown Colony) ในปี พ.ศ. ๒๔๑๐ (ค.ศ. ๑๘๖๗) แล้วก็ตาม รัฐบาล เสครเทศเคอลเมนก็ยังรักษาคำสั่งนี้โดยเคร่งครัด จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๑๕ (ค.ศ. ๑๘๗๒) ตลอดเวลานั้น รัฐบาลที่สิงคโปร์ได้ปฏิเสธไม่ยอมรับผิดชอบใน เรื่องต่าง ๆ ของรัฐมลายู และโดยอกกับของคณาการคาของสิงคโปร์ (Singapore Chamber of Commerce) ซึ่งร้องทุกข์ขอคนวางธุรกิจของชาวอังกฤษในรัฐเหล่านั้น ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลเลย

แต่เหตุการณ์ในแหลมมลายูในระยะ เวลาต่อมา ไม่เปิดโอกาสให้อังกฤษ ได้รักษานโยบายของตนไว้ได้โดยตลอด

เหตุที่อังกฤษเปลี่ยนแปลงนโยบาย "ไม่แทรกแซง" ในมลายู

ความยุ่งยากที่เกิดขึ้นนั้น มีสาเหตุมาจากหลายประการด้วยกัน เป็นต้นว่า การทะเลาะวิวาทระหว่างรัฐคอรัส การแย่งราชสมบัติภายในของแต่ละรัฐ และการสู้รบกันระหว่างพวกอั้งยี ซึ่งเป็นกรรมกรทำเหมืองแร่ในรัฐเประ สำหรับประการสุดท้ายนั้น นับเป็นสาเหตุสำคัญมากเหตุหนึ่ง และเป็นแรงผลักดันที่ทำให้รัฐบาลอังกฤษ ต้องเปลี่ยนแปลงนโยบายในที่สุด

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๓๘๓ (ค.ศ. ๑๘๔๐) เป็นต้นมา พวกจีนออกถิ่น อักกะ กวางตุ้ง ฯลฯ พวกนี้อพยพเข้ามาจากมะละกาเป็นจำนวนมาก พวกนี้เข้าไปทำงาน เป็นกรรมกรเหมืองแร่ที่ตำบลลารุค (Larut) ในรัฐเประก่อน ต่อมาจึงขยายไป ยังรัฐอื่น ๆ เช่น เซลังงอร์และปะหัง เป็นต้น

ต่อมาพวกกรรมกรเหมืองชาวจีนได้แตกกันเป็น ๒ พวกจนถึงสู้รบกันขึ้น คือ พวก กี้ฮิน (Ghee Hins หรือ Si Kwans) หรืออีกนัยหนึ่งพวก ๔ คำบลซึ่งเป็นชาว กวางตุ้งพวกหนึ่ง กับพวก ไฮ ซาน (Hai San หรือ Go Kwans) หรือเรียกว่า พวก ๕ คำบล ซึ่งเป็นชาวฮักกะอีกพวกหนึ่ง การสู้รบระหว่าง ๒ พวกนี้ทวีความ รุนแรงขึ้น เนื่องจากต่างก็ได้รับการหนุนหลังจากสมาคมลับ (อั้งยี่) ของตน ซึ่งตั้ง สำนักงานใหญ่อยู่ในเสครทเขตเทอลเมนทของอังกฤษ และกรรมกรหลายคนก็เป็น ผู้อยู่ในบังคับอังกฤษ เมื่อเกิดเรื่องขึ้น จึงขอความช่วยเหลือจากเจ้าเมืองสิงคโปร์ ในเวลานั้น คือนายพันเอก เซอร์ แฮร์รี เซนต์ บอริช ออค (Colonel Sir Harry St. George Ord) ซึ่งมารับตำแหน่งใน พ.ศ. ๒๔๑๐ (ค.ศ. ๑๘๖๗)

ผลจากความยุ่งยากเหล่านี้ ทำให้การการค้าต่าง ๆ ของหูกชงักหมก พอค้า ในเสครทเขตเทอลเมนทประสบความสำเร็จน้อย จึงร้องทุกข์ไปยังเจ้าเมืองสิงคโปร์ ซึ่ให้เห็นความแตกต่างระหว่างความสงบในรัฐยะโฮรและความเป็นระเบียบในรัฐ ทางคอนเหนือไตอำนาจไทย กับสภาพอันยุ่งเหยิงไร้ข้อแม้ในรัฐเประ เซลังงอร แต่ออกก็ไม่อาจทำอะไรได้ เพราะได้รับคำสั่งจากรัฐบาลอังกฤษมิให้ระทำการใด ๆ นอกเหนือคำสั่งเป็นอันขาด

เหตุการณ์ในเวลาต่อมา ทำให้อังกฤษต้องละทิ้งนโยบาย "ไม่แทรกแซง" ของตนโดยสิ้นเชิง กล่าวคือใน พ.ศ. ๒๔๑๔ (ค.ศ. ๑๘๗๑) ใต้เกิดมีพวกจีน ไปปล้นเรือซึ่งชักธงอังกฤษ ทำให้พวกข้าราชการในเสครทเขตเทอลเมนทไม่พอใจ ประกอบกับการค้าและการคมนาคมซึ่งต้องอาศัยทางน้ำเป็นส่วนใหญ่ ต้องเผชิญ อุปสรรคและความไม่ปลอดภัยจากการสู้รบดังกล่าว ในไม่ช้าบรรดาพอค้า ข้าราชการ อังกฤษ ตลอดจนหนังสือพิมพ์ที่ออกในปีนัง สิงคโปร์ ต่างพากันเรียกร้องให้รัฐบาล อังกฤษยื่นมือเข้าเกี่ยวข้องกับที่สำคัญคือ ขอเสนอของเซอร์ บอริจ แคมพเบลล (Sir George W.R. Campbell) ในปี พ.ศ. ๒๔๑๕ (ค.ศ. ๑๘๗๒) และขอเสนอ

ของพันเอก แอนซัน (Colonel Archibald Anson) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖ (ค.ศ. ๑๘๗๓) ให้ตั้งคณะกรรมการดำเนินการความสัมพันธ์กับรัฐพื้นเมือง (Committee on Relations with Native States) ซึ่งเป็นความคิดเริ่มแรกที่จะนำระบบเรสซิเดนต์เข้าไปใช้ในมลายู โดยเขาเสนอให้ตั้งเรสซิเดนต์ (Resident) ชาวอังกฤษ หรือตัวแทนทางการเมืองของอังกฤษเข้าไปประจำรัฐต่าง ๆ ที่สำคัญ แต่ข้อเสนอนี้มิได้รับความสนใจจากรัฐบาลอังกฤษเท่าที่ควร

อย่างไรก็ดี อาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้อังกฤษต้องเปลี่ยนนโยบายมิใช่เกิดจากเหตุผลดังกล่าวแล้ว แต่เกิดจากความกลัวการแทรกแซงจากประเทศมหาอำนาจยุโรปชาติอื่น เนื่องจากพ่อค้าและผู้ลงทุนในกิจการเหมืองดีบุกบางคน ได้แสดงท่าทีให้เห็นว่า หากรัฐบาลอังกฤษไม่สามารถให้การพิทักษ์แก่ผลประโยชน์ของตนได้ ย่อมเป็นการจำเป็นที่ตนจะต้องขอความช่วยเหลือจากมหาอำนาจอื่น เช่น ประเทศเยอรมัน เป็นต้น ประจวบกับการเปลี่ยนแปลงในวงการเมืองของอังกฤษเอง ได้ช่วยให้นโยบาย "แทรกแซง" ก่อเป็นรูปเรื้อรัง มีการเปลี่ยนตัวบุคคลบางคนในคณะรัฐบาล พวกที่มีความคิดแอนตี้อาณานิคมต้องออกไป รัฐมนตรีว่าการอาณานิคมคนใหม่ คือ คิมเบอร์ลี (Kimberly) มีนโยบายจะขยายอิทธิพลอังกฤษออกไปอย่างกว้างขวาง ดังนั้น การที่จะให้มหาอำนาจอื่นเข้ามายุ่งเกี่ยวในมลายู จึงเป็นสิ่งที่ไม่อาจเป็นไปได้ "ยอมจะเป็นไปไม่ได้สำหรับเราที่จะยินยอมให้มหาอำนาจยุโรปชาติหนึ่งชาติใด เข้ามาอารักขารัฐใดรัฐหนึ่งในแหลมมลายู"^๒

ยิ่งกว่านั้น เขายังได้ขานนโยบายใหม่ไว้อีกครั้งหนึ่งในจดหมาย ลงวันที่ ๑๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๖ (ค.ศ. ๑๘๗๓) ตอนหนึ่งว่า

"... เราเป็นชาติที่มีอำนาจสูงสุดในแหลมขึ้นไปจนจรดรัฐเมืองขึ้นของสยาม เมื่อมาคำนึงถึงบริเวณอินเดียน และที่ตั้งของเราทั้งหมดทางตะวันออก

^๑ เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๑๖

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๘, "It would be impossible for us to consent to any European Power assuming the Protectorate of any State in the Malayan Peninsula."

ข้าพเจ้าเกรงว่า จะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยว หากมหาอำนาจยุโรปชาติอื่นมาตั้ง
หลักแหล่งบนแหลม"

เพราะฉะนั้น เราจึงสรุปได้ว่า สาเหตุที่อังกฤษต้องเปลี่ยนนโยบาย
"ไม่แทรกแซง" ในแหลมมลายูนั้น สืบเนื่องมาจากความจำเป็น ๓ ประการ คือ

๑. เพื่อป้องกันการแทรกแซงจากมหาอำนาจอื่น อันจะเป็นภัย
ต่อความมั่นคงของอาณานิคมอังกฤษในอินเดียนี และเส้นทางทะเลไปยังประเทศ
จีน ตลอดจนฐานทัพในเส้นทางเหล่านั้น

๒. เพื่อสกัดกั้นอันตรายจากการคุกคามของฝรั่งเศสในอินโดจีน
ซึ่งอังกฤษแน่ใจว่า หากประเทศไทยตกเป็นของฝรั่งเศสเมื่อใด อังกฤษก็จะต้อง
เผชิญกับความพยายามของฝรั่งเศสที่จะขยายอำนาจเข้าไปในรัฐมลายูเมื่อนั้น

๓. เพื่อพิทักษ์รักษามลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการลงทุนของ
พ่อค้าอังกฤษในแหลมมลายู

การแทรกแซงของอังกฤษในแหลมมลายู

สิ่งแรกที่คิมเบอร์ลีย์กระทำ คือ เปลี่ยนตัวเจ้าเมืองสิงคโปร์ใหม่ แต่งตั้ง
เซอร์ แอนดรูว์ คลาร์ก (Sir Andrew Clarke) เขารับตำแหน่งแทนออก และใน
หนังสือคำสั่งลงวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๑๖ ได้กล่าวถึงนโยบายของอังกฤษที่
นำสังเกต คือ

"แทบจะไม่จำเป็นต้องกล่าวเลยว่า รัฐบาลอังกฤษไม่มีความปรารถนา

^a Eunice Thio, *The British Forward Movement, 1880-1889* (In papers
on Malayan History, Singapore: University of Malaya, 1962) pp. 121-2,
"...We are the paramount power on the Peninsula up to the limit of the
States, tributary to Siam, and looking to the vicinity of India and our
whole position in the East I apprehend that it would be a serious matter
if any other European Power were to obtain a footing on the Peninsula."

ที่จะเข้าเกี่ยวข้องกับกิจการภายในของรัฐมลายูเลย แต่เมื่อกำหนดถึงการติดต่ออันยาวนานและสนิทสนมระหว่างรัฐเหล่านี้กับรัฐบาลอังกฤษแล้ว.... รัฐบาลอังกฤษก็เห็นว่า เป็นหน้าที่ที่จะใช้อิทธิพลที่ตนมีอยู่กับเจ้าพื้นเมือง เพื่อช่วยประเทศอันอุดมสมบูรณ์เหล่านี้ ไหลรอดพ้นจากความหายนะถ้าสามารถเป็นไปได้ ซึ่งคงจะต้องมาถึงในวันหนึ่ง ถ้าความไม่เป็นระเบียบเช่นในปัจจุบันยังคงดำเนินต่อไปโดยมิได้มีการแก้ไข^๑

ต่อจากนั้น เขาขอให้คลากส่งรายงานไปให้เขาคว่ามีหนทางใดที่กระทรวงอาณานิคมจะพอทำได้ เพื่อส่งเสริมความสงบสุขและความเป็นระเบียบ ตลอดจนเพื่อรักษาความปลอดภัยทางการค้ากับรัฐมลายู

"โดยเฉพาะ ข้าพเจ้าปรารถนาจะให้ท่านพิจารณาว่าจะสมควรหรือไม่ที่จะแต่งตั้งข้าราชการอังกฤษไปอยู่ประจำในรัฐใดรัฐหนึ่ง เป็นของแน่ที่การแต่งตั้งเช่นนั้นจะกระทำได้ด้วยความเต็มใจของรัฐบาลพื้นเมืองควย"^๒

^๑ Winstedt, Malaya and its History, p. 65, "Her Majesty's Government have, it need hardly be said, no desire to interfere in the internal affairs of the Malay States; but, looking to the long and intimate connection between them and the British Government... Her Majesty's Government find it incumbent to employ such influence as they possess with the native princes to rescue, if possible, these fertile and productive countries from the ruin which must befall them if the present disorders continue unchecked."

^๒ เรื่องเดียวกัน หน้า ๖๕, "I should wish you, especially, to consider whether it would be advisable to appoint a British officer to reside in any of the States. Such an appointment could, of course, only be made with the full consent of the native Government."

เมื่อ เซอร์ แอนดรูว์ คลาก ซึ่งเป็นคนเข้มแข็งมากคนหนึ่ง เดินทางไป
ถึงสิงคโปร์ ในปลาย พ.ศ. ๒๔๑๖ นั้นเอง เขาก็ได้รับจดหมายจาก อับดุลลาห์
(Abdullah) ราชามุคของรัฐประซึ่งยื่นสิ่งที่เขาทำทุกอย่างเพื่อให้ได้เป็นสุลต่าน
ของรัฐนั้นแทนสุลต่านอิสมาอิล (Isma'il) เขาเขียนมาขอให้คลากช่วยจัดการ
สถานะการเป็นบานเมืองของเขา และกล่าวเสริมว่า "ถ้าการทะเลาะวิวาททั้ง
หมคนสิ้นสุดลง และความสงบกลับคืนมาสู่ประเทศอีก เราและคนสำคัญของเรา
ก็ปรารถนาจะ เขาอยู่ไครมเงาอารักขาของธงอังกฤษ"

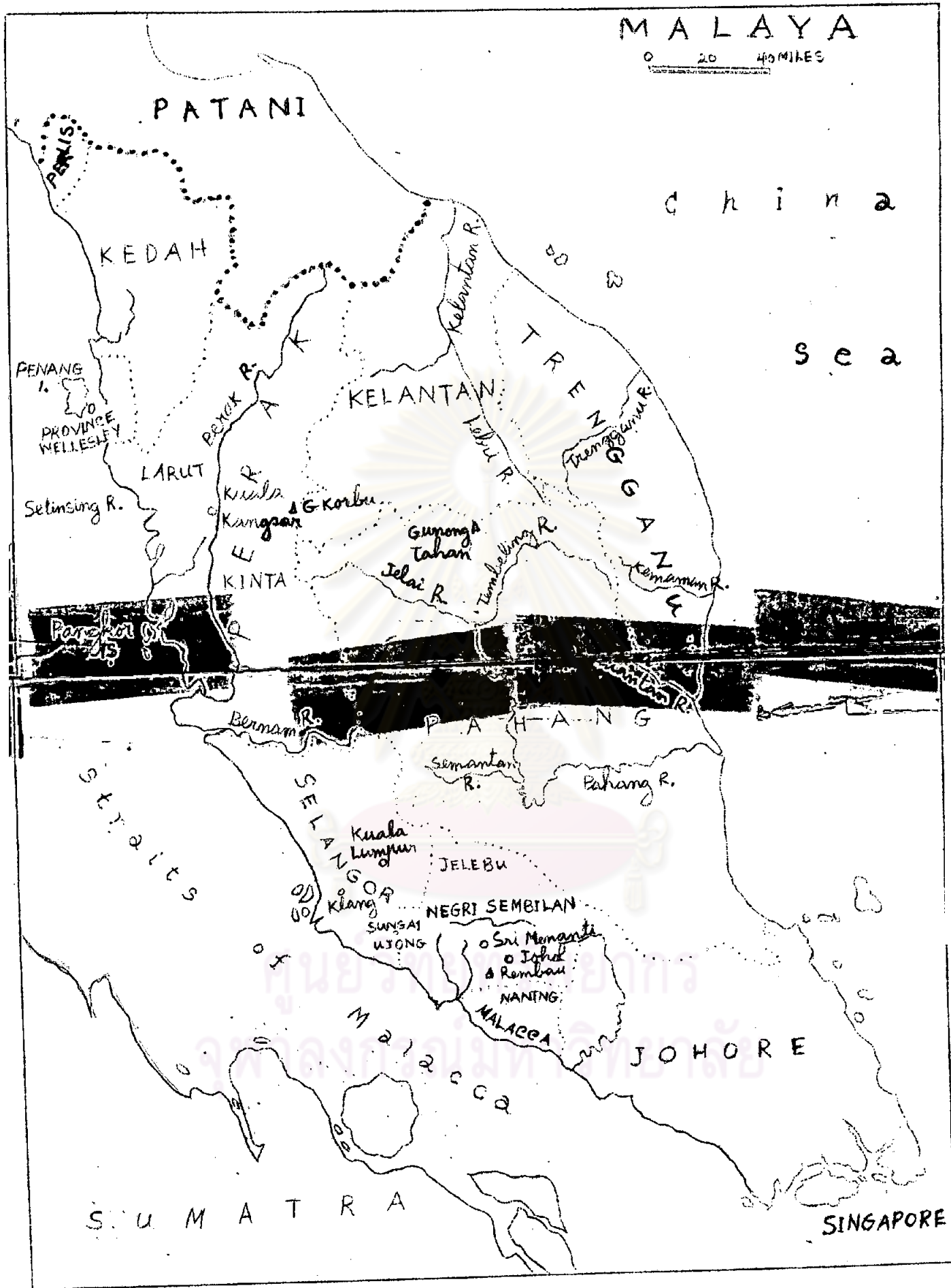
คลากสมัยโอกาสเหมาะจึงส่งนาย พิคเคอร์ริง (Mr. W.A. Pickering)
เจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญเรื่องจีนเป็นตัวแทนอังกฤษ ไปเจรจาไกลเกลี่ยกับหัวหน้าชาวจีน
ในปีนั้งทั้ง ๒ ฝ่าย จนเป็นที่ตกลงกันได้ แล้วคลากก็เชิญหัวหน้าคนสำคัญชาวมลายู
ในรัฐประไปพบที่เกาะบังกอร์ (Pangkor) ไกลปากแม่น้ำประ เพื่อเจรจา
ตกลงกัน ในที่สุดได้มีการลงนามในความตกลง ๒ ฉบับ คือความตกลงเรื่อง
ชาวจีน (Chinese Engagement) ฉบับหนึ่ง กับความตกลงบังกอร์ (Pangkor
Engagement) อีกฉบับหนึ่ง เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม พ.ศ. ๒๔๑๗ (ค.ศ. ๑๘๗๔)
สนธิสัญญาบังกอร์นับเป็นสิ่งสำคัญ เพราะถือเป็นสนธิสัญญาฉบับแรกที่เริ่มมีเรสิเดนต
อังกฤษเข้าไปปกครองรัฐมลายู กล่าวโดยสรุปคือ สนธิสัญญานี้เป็นการ เปิดทางให้
อังกฤษนำระบบเรสิเดนต (Residential System) เข้าไปใช้ในรัฐประ
เป็นรัฐแรก ซึ่งต่อมาได้ขยายไปยังทุกรัฐ อำนาจหน้าที่ของเรสิเดนตมีบ่งไว้ใน
สัญญาข้อที่ ๕ ว่า "รายไค้ทั้งหมดและการแต่งตั้งทั้งหลาย จะเก็บและกระทำ

^๑ Rupert Emerson, Malaysia: A Study in Direct and Indirect Rule, (New York: the Macmillan Co., 1937) p. 119, "...if all these
dissensions are brought to an end, and the country is restored to peace,
we and our great men desire to settle under the sheltering protection
of the British flag."

^๒ Kennedy, p. 157.

MALAYA

0 20 40 MILES

Sir Richard Winstedt, Malaya and its History.

ในนามของสุลต่าน" ^๑ และข้อที่ ๖ "สุลต่านรับและจัดหาที่พักอันเหมาะสมสำหรับข้าราชการชาวอังกฤษ ตำแหน่งเรสซิเดนต์ ซึ่งจะได้รับการแต่งตั้งมายังราชสำนักของสุลต่าน และคำแนะนำของเขาต้องได้รับการไต่ถามและปฏิบัติตามในปัญหาทุกข้อ นอกจากเรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและขนบธรรมเนียมของชาวมลายูเท่านั้น" ^๒ ข้อที่ ๑๐ ว่า "การเก็บรวบรวมและควบคุมเงินไต่ทั้งหมด ตลอดจนการบริหารประเทศโดยทั่วไป กระทำภายใต้คำแนะนำของเรสซิเดนต์เหล่านี้" ^๓

อังกฤษยอมรับรองอันคูลลาหว่า เป็นสุลต่านของรัฐเประแทนอิสมาอิลซึ่งถูกถอดออกไป อังกฤษได้รับเกาะปังกอร์ และตำบลคินคิงส์ (Dindings) ผนวกเข้าอยู่ในอาณานิคมของตนด้วย ในเดือนตุลาคมปีนั้น คลากก็แต่งตั้งนายเบิซ (Mr. James Wheeler Woodford Birch) เป็นเรสซิเดนต์อังกฤษคนแรกประจำเประ โดยมีนายรอยเอกสปีดี (Captain Speedy) เป็นผู้ช่วย

^๑ Emily Sadka, the State Councils in Perak and Selangore, 1877 - 1895. (In, Papers on Malayan History, Singapore: Univ. of Malaya, 1962) p. 90. "...that all revenues be collected and all appointment made in the name of the Sultan."

^๒ เรื่องเดียวกัน, "That the Sultan receive and provide a suitable residence for a British Officer, to be called Resident, who shall be accredited to his court, and whose advice must be asked and acted upon on all questions other than those touching Malay religion and custom."

^๓ เรื่องเดียวกัน, "That the collection and control of all revenues and the general administration of the country be regulated under the advice of these Residents."

^๔ Winstedt & Wilkinson, A History of Perak, p. 101.

ต่อจากนั้น คลากก็หันมาสนใจในรัฐเซลังงอร์ (Selangore) ซึ่งปรากฏว่ามีความวุ่นวายยุ่งเหยิงไม่แพ้รัฐเปเร นอกจากการสู้รบระหว่างพวกเจ้าที่แตกแยกกันแล้ว ยังมีโจรสลัดชุกชุมอยู่ตามชายฝั่งทะเล ปรากฏว่าพวกโจรสลัดซึ่งชุมนุมกันอยู่ที่ตำบลกัวลา ลังกัต (Kuala Langat) ไคโจมตีเรือของมะละกาและผากนในบึงกับอังกฤษตายไป ๘ คน คลากจึงถือโอกาสนี้เข้าแทรกแซง โดยตั้งให้ แฟรงก์ สเวทเทนแฮม^๑ เป็นที่ปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการ (informal adviser) ประจำรัฐเซลังงอร์ ในราวกลางเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๔๑๗ และด้วยความสามารถของสเวทเทนแฮม ในไม่ช้าเซลังงอร์ก็ขอเรสิดเอนต์อังกฤษ คลากได้แต่งตั้งนาย เดวิดสัน (Mr. J.G. Davidson) ไปดำรงตำแหน่งนั้น มีสเวทเทนแฮมเป็นผู้ช่วย และในปีเดียวกันนี้เอง สุโงง-อุจง (Sungei Ujong) ซึ่งเป็นรัฐใหญ่รัฐหนึ่งอยู่ในเนกรี เซมบิลัน^๒ ก็ขอเรสิดเอนต์อังกฤษบ้าง คลากได้ให้นายรอย เอค ทัททัม (Captain Tatham) ไปเป็นเรสิดเอนต์ประจำรัฐนั้น เป็นอันว่าในปลายปี พ.ศ. ๒๔๑๗ ไคมีข้าราชการอังกฤษทำงานอยู่ในรัฐมลายูถึง ๓ รัฐแล้ว คลากประสบความสำเร็จในการนำระบบการปกครองโดยทางอ้อมของอังกฤษ (British indirect rule) เข้าไปใช้ในมลายู เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งปีของการดำรงตำแหน่งของเขาในมลายู^๓

ถึงแม้ในทางทฤษฎี งานของเรสิดเอนต์คือการให้คำแนะนำเท่านั้น แต่จริงในทางปฏิบัติ ปรากฏว่า เรสิดเอนต์ได้เข้าไปเกี่ยวข้องในการปกครองด้วย เช่น เข้าจัดการเรื่องการค้า การศาล ฯลฯ ทั้งนี้ เรสิดเอนต์อาจกระทำไปด้วยความปรารถนาดี หวังจะปรับปรุงรัฐเหล่านี้ให้ทันสมัย แต่เนื่องจากเป็นการกระทำที่รวดเร็วเกินไป ทั้งเรสิดเอนต์ในสมัยแรก ๆ ก็ไม่มีความรู้ความชำนาญใน

^๑ ภายหลังไคเป็น Sir Frank Swettenham

^๒ เวลานั้นแยกออกเป็นรัฐเล็ก ๆ รวม ๕ รัฐ

^๓ Kennedy, p. 162

ชนประเพณีของชาวมลายูเลย แม้แต่ภาษาก็พูดไม่ได้ ดังนั้นจึงปรากฏว่าชาวมลายูส่วนใหญ่ต่างก็ไม่พอใจในเรสซิเดนต์ของตน ในปีต่อมา เมื่อคลากเดินทางไปรับตำแหน่งใหม่ในอินเดีย เซอร์ วิลเลียม เจอวัวร์ (Sir William Jervois) เข้ารับตำแหน่งแทน เจอวัวร์เห็นว่าควรเปลี่ยนตำแหน่งเรสซิเดนต์เป็น ควีนส์คอมมิชชันเนอร์ (Queen's Commissioners) ขึ้นตรงต่อสมเด็จพระราชินีอังกฤษเลย และได้จัดการเปลี่ยนแปลงครั้งแรกในเปเร โดยมิได้ปรึกษารัฐบาลของตนก่อน ปรากฏว่าในปีเดียวกันนี้ เรสซิเดนต์เบิช ถูกลอบฆ่าตายในเปเร เมื่อวันที่ ๒ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๑๘ (ค.ศ. ๑๘๗๕) เคนเนดี นักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกันได้แสดงความเห็นว่า เหตุการณ์ครั้งนี้เป็น "ความพยายามของผู้นำชาวมลายูที่จะจัดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะนำพวกเขาไปอยู่ใต้อำนาจปกครองของต่างชาติ และซึ่งจะปล้นบ่อเกิดแห่งความมั่งคั่ง เกียรติภูมิ และอำนาจซึ่งเคยเป็นของตนไปจากตน"^๒

อังกฤษต้องส่งกำลังทหารจากสิงคโปร์และอินเดียไปปราบปราม จับหัวหน้าชาวมลายูประหารชีวิตเสีย ๓ คน และเนรเทศผู้ลอบฆ่าตายและผู้เกี่ยวข้องออกไปจากรัฐ

เมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ชนิด "เป็นผลร้าย" ของการทดลองนำนโยบายแบบคิมเบอร์ลีเข้าไปใช้เช่นนี้ ลอร์ด คาร์นาวอน (Lord Carnavon) รัฐมนตรีว่าการอาณานิคมในรัฐบาลซุกคิสเรลลี (Disraeli) ก็ปฏิเสธที่จะขยายอำนาจการรับผิดชอบใด ๆ ของอังกฤษออกไป ดังนั้นในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๑๘-๒๔๒๓ (ค.ศ. ๑๘๗๕-๑๘๘๐)

^๑ James A. Williamson, A Short History of British Expansion, (London: Macmillan & CO., 1950). pp. 195-6.

^๒ Kennedy, p. 177, "It was an attempt by Malay leaders to drive out political and economic innovations which would place them under foreign rule, and which would rob them of their customary sources of wealth, prestige, and authority."

รัฐบาลอังกฤษจึงไม่สนับสนุนการแผ่อิทธิพลเข้าไปในรัฐมลายูเลย ยิ่งกว่านั้น รัฐบาลอังกฤษยังจำกัดอำนาจของเรสิดেন্টอีกโดยชี้ให้เขาใจหน้าที่ของเรสิดেন্টว่า ไม่ควรจะเข้าเกี่ยวข้องกับกิจการของรัฐบาลพื้นเมืองบ่อยนักหรือมากเกินไปจนเกินความจำเป็น แต่ควรจะปฏิบัติให้อยู่ในขอบข่ายของ "... การรักษาความสงบและกฎหมาย การริเริ่มระบบการเก็บภาษีที่ดี พร้อมควยการพัฒนาทรัพยากรของประเทศและการอำนวยความสะดวกแก่การเก็บรวบรวมรายได้ ซึ่งเป็นผลตามมา..."^๒ ต่อจากเหตุการณ์ในประวัติดังกล่าว ๓ ปี ใน พ.ศ. ๒๔๒๑ (ค.ศ. ๑๘๗๘) เยอัวร์ซึ่งถูกตำหนิมากจากรัฐบาลอังกฤษในเหตุการณ์ครั้งนั้น ก็ได้ออกคำสั่งไปยังเรสิดेंटทั้งสาม ให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้แนะนำ (adviser) มิใช่ผู้ปกครอง (ruler) และเตือนว่าหากยังไม่เชื่อฟัง เรสิดेंटก็จะต้องเป็นผู้รับผิดชอบในความยุ่งยากที่อาจบังเกิดขึ้นในกาลข้างหน้า^๓

ส่วนในรัฐประะนั้น ผู้ที่ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งสืบต่อจากเบิช คือ นายเดวิดสัน (Mr. Davidson) หมายความว่าในท้องถิ่นนั้น แต่ต่อมาไม่นานก็ลาออกไป เรสิดेंटคนต่อไปคือ เซอร์ ฮิว โลว์ (Sir Hugh Low) ซึ่งอยู่ในตำแหน่งระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๒๐ - ๒๔๓๒ (ค.ศ. ๑๘๗๗ - ๑๘๘๙) เขาเป็นผู้ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้วางแบบการจัดการปกครองเหนือรัฐในอารักขาอังกฤษทั้งหมด โดยได้ปฏิวัติจักระเบียบใหม่ให้เข้าสู่แนวที่ทันสมัย และนำความเจริญมาสู่รัฐในค่านต่าง ๆ เป็นคนว่า ใจจัดตั้งศาลยุติธรรม พยายามเลิกหาสลุกหนี้ ตลอดจนสร้างถนนหนทางรายได้ที่เพิ่มขึ้นทุกอย่างเขานำมาทุ่มเทให้แก่งกิจการนี้ จนกระทั่งสามารถสร้างทางรถไฟสายแรกขึ้นเป็นผลสำเร็จในปี พ.ศ. ๒๔๒๗ (ค.ศ. ๑๘๘๔) แต่ผลงานที่นับว่า

^๑ Thio, The British Forward Movement, 1880-1889., p. 122

^๒ Ginsburg and Roberts, Malaya, pp. 428-429, "...the maintenance of peace and law, the initiation of a sound system of taxation, with the consequent development of the resources of the country and the supervision of the collection of the revenue...."

^๓ Emerson, p. 127

สำคัญที่สุด คือ การจัดตั้งสภาของรัฐ (State Council) ขึ้นเป็นรัฐแรกในมลายู โดยทำตามแบบที่อังกฤษปกครองอินเดีย มีสุลต่านเป็นประธาน สมาชิกประกอบด้วย เรลิเคนต์ ข้าราชการ หัวหน้าคนสำคัญชาวมลายู และนักธุรกิจชาวจีนฝ่ายละ ๒-๓ คน แล้วแต่สุลต่านจะเลือกขึ้นมา สภาของรัฐมีหน้าที่ในการออกกฎหมาย การคลัง ตลอดจนกิจการอื่น ภาษาพูดในที่ประชุมใช้ภาษามลายูทั้งสิ้น ในไม่ช้าก็เป็นแบบอย่างให้รัฐอื่นนำไปปฏิบัติตามบ้าง นอกจากนั้น โลวยังให้ตำแหน่งทางการปกครองแก่หัวหน้าชาวมลายู โดยแบ่งหน้าที่ลดหลั่นกันไปอย่างมีระเบียบ อย่างไรก็ตาม ในเวลาต่อมา เรลิเคนต์ก็ค่อย ๆ มีอำนาจควบคุมสภามากขึ้นทุกที จนอาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้มีอำนาจสูงสุด แม้กระนั้นภายใต้การปกครองแบบใหม่ รัฐมลายูก็สามารถเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็ว และเศรษฐกิจก็ดีขึ้น ยกตัวอย่างในรัฐเประ ปรากฏว่าภายใน ๖ ปี นับตั้งแต่ตั้งสภาของรัฐขึ้นมา หนี้สินซึ่งมีอยู่ \$ ๘๐๐,๐๐๐ ได้หมดไป อีกทั้งประชากรก็เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว^๑

ในระหว่างนี้ รัฐบาลอังกฤษยังคงยึดถือนโยบาย "ไม่ขยายอำนาจ" ตลอดจนมาบรรณาเรลิเคนต์ในเประ เซลังงอร์ และสุโหลง-อุจง กองเสี้ยงต่อปฏิบัติการแบบละเมิดคำสั่งของรัฐบาล จนกระทั่งมีการเปลี่ยนตัวเจ้าเมืองสิงคโปร์คนใหม่ ใน พ.ศ. ๒๔๒๓ (ค.ศ. ๑๘๘๐) ซึ่งเป็นระยะที่คิมเบอร์ลีย์กลับเข้ามารับตำแหน่งในกระทรวงอาณานิคม ในรัฐบาลซุกแกดสตัน (Gladstone) นโยบายของอังกฤษในมลายูจึงเปลี่ยนเพิ่มไป เซอร์ เฟรดเดอริก เวลด์ (Sir Frederick Weld) เจ้าเมืองสิงคโปร์คนใหม่เป็นบุคคลที่สามารถ เขาเคยใช้ชีวิตหลายปีอยู่ในอาณานิคมอังกฤษตามประเทศต่าง ๆ เช่น ทางตะวันตกของออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ และทัสมาเนีย เวลด์มีความเชื่อมั่นในประโยชน์ของการขยายอาณานิคมว่าจะมีผลดีต่อทั้งผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง^๒ หลังจากที่เขามาถึงสิงคโปร์ไม่นาน เขาก็ตัดสินใจว่าควรหันกลับมาในนโยบายขยาย

^๑ Winstedt, Malaya and its History, p. 69.

^๒ Thio, The British Forward Movement 1880 - 1889, p. 122

ตัวอีก เขาเห็นว่าเสครทเซทเทอลเมนที่จะเจริญได้ ต่อเมื่อมีการ เปิดตลาดและ
หาแหล่งวัตถุดิบใหม่ในบริเวณพื้นแผ่นดินภายใน (hinterland) เท่านั้น ขณะนั้น
อังกฤษมีคู่แข่งทางอุตสาหกรรมที่สำคัญ คือประเทศเยอรมัน สหรัฐอเมริกา และ
ฝรั่งเศส ทั้งสามประเทศนี้เริ่มเข้ามามีบทบาทในตลาดการค้าซึ่งแต่เดิมสินค้า
อังกฤษผูกขาดอยู่ นอกจากนั้น ความเห็นของพวกพลเรือนอังกฤษในมลายูซึ่งต้องการ
ให้รัฐบาลอังกฤษขยายอิทธิพลออกไป ก็เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่ช่วยเร่งให้
การตัดสินใจของเวลด์รวดเร็วยิ่งขึ้น

ยิ่งกว่านั้น อันตรายจาก "การเข้าแทรกแซงของต่างประเทศ" ก็ดูเหมือน
จะเป็นเรื่องจริงจังมากกว่าแต่ก่อน เวลด์เริ่มรู้สึกไม่สบายใจเมื่อได้เห็นเรือรัสเซีย
เข้ามาแล่นในน่านน้ำมลายูบ่อยครั้ง ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๒๓ - ๒๔๒๔ (ค.ศ.
๑๘๘๐ - ๑๘๘๑) ในเวลาเดียวกับที่อังกฤษมีเรือรบอยู่ในบริเวณนั้น เพียงไม่กี่ลำ
ซึ่งจะทำให้อิทธิพลของอังกฤษคุกย่อยลงไปในสายตาของชาวพื้นเมือง ต่อมาในเดือน
สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๒๓ นั้น เขาก็เขียนรายงานไปยังคิมเบอร์ลีว่า รัสเซียกำลัง
จับตาดูเกาะแห่งหนึ่งซึ่งตั้งอยู่ระหว่างเกาะปีนัง กับ พม่าของอังกฤษ เพื่อควบคุม
ตอนที่ เป็นคอคอดของแหลม อันเป็นตอนที่เคยคิดกันว่าจะตัดคลองผ่าน

นอกจากนั้น อังกฤษยังกลัวฝรั่งเศสซึ่งกำลังแผ่อิทธิพลในอินโดจีน ปรากฏ
ว่าในปลายปี พ.ศ. ๒๔๒๔ นั้น ตัวแทนของฝรั่งเศสได้พยายามจะขอสัมปทานจาก
รัฐบาลไทยเพื่อสร้างคลองข้ามคอคอดกระ

สรุปว่า ความต้องการที่จะส่งเสริมการค้า ความกลัวการเข้าช่องเกี่ยว
จากต่างประเทศ รวมทั้งความกระตือรือร้นในอันที่จะไม่ต้องการเห็นอังกฤษเสียเปรียบ
ฝรั่งเศสในอินโดจีน ทำให้เวลด์เสนอไปยังรัฐบาลของตนว่า อังกฤษไม่ควรจะหยุดยั้ง
แต่ควรจะไปข้างหน้าอย่างช้า ๆ สุขุมและระมัดระวัง ในความคิดของเวลด์
เห็นว่า แหลมมลายูตั้งแต่ตอนเหนือสุดถึงตอนใต้สุดจดตะนาวศรีในเขตพม่าของอังกฤษนั้น

ควรจะนำเข้ามาอยู่ใต้อาณาจักรของอังกฤษทั้งหมด เพื่อประโยชน์ต่อทั้งประเทศ อังกฤษและต่อประชาชนในท้องถิ่นเอง แผนการณ์ของเวลดแมจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลที่กรุงลอนดอน แต่ได้รับความเห็นชอบจากคิมเบอร์ลี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอาณานิคม ซึ่งได้ออกคำสั่งให้อำนาจต่อเจ้าเมืองสิงคโปร์ ดำเนินตามแผนการณ์เพื่อส่งเสริมอิทธิพลของอังกฤษได้ในกรณี que เห็นว่าจำเป็น "นโยบายโดยทั่วไปซึ่งพึงปฏิบัติตาม คือหลีกเลี่ยงการผนวกดินแดน แต่กระตุ้นเจ้าผู้ครองชาวพื้นเมืองให้ปกครองให้ดี และปรับปรุงดินแดนของตน อังกฤษจะเข้าเกี่ยวข้องต่อเมื่อการปกครองผิด ๆ นั้นดำเนินไปจนถึงจุดที่เห็นว่าจะเป็นการทรยศอย่างร้ายแรงต่อความสงบและความเจริญรุ่งเรืองของแหลม"

อาศัยคำสั่งดังกล่าวนี้ เวลดก็ดำเนินการกระชับสัมพันธภาพระหว่างรัฐบาลเสตรทเซทเคอลเมนท์กับรัฐเล็ก ๆ ๔ รัฐใน เนกรี เชมบิลัน ระหว่าง พ.ศ. ๒๔๒๕ - ๒๔๒๘ (ค.ศ. ๑๘๘๒ - ๑๘๘๖) รัฐเรมเบา (Rembau) เจเลบู (Jelebu) และรัฐอื่น ซึ่งรวมกันเข้าเป็นสมาพันธ์รัฐศรีเมอนันตี (Sri Menanti Confederation) ก็สัญญาว่าจะนำกรณีพิพาทและปัญหาต่าง ๆ มาให้เจ้าเมืองสิงคโปร์ตัดสิน และจะรับคำแนะนำไปด้วย แต่เวลดยังมีได้ตั้งเรสิดেন্টในรัฐเหล่านี้ทันที เพียงแต่ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อพัฒนา รัฐ ทางการค้าและเรื่องอื่นที่จำเป็น ทำให้บรรดาเจ้าผู้ครองรัฐเหล่านั้นเริ่มเล็งเห็นประโยชน์ในการคบค้ากับอังกฤษ เนื่องจากรัฐเหล่านี้ต้องพึ่งพาอังกฤษในด้านการเงิน เพราะฉะนั้น ในไม่ช้า อังกฤษก็เริ่มเข้าควบคุมรายได้และรายจ่ายของรัฐ ตลอดจนเรื่องการค้า ในที่สุดก็ควบคุมการปกครองทั้งหมด

๑ เรื่องเดียวกัน หน้า ๑๒๕ - ๑๒๖, "The general policy which should be pursued is to avoid annexation, to encourage the Native Rulers to govern well and to improve their territories, and only to interfere when misgovernment reaches such a point as seriously endanger the peace and prosperity of the Peninsula."

นโยบายของอังกฤษในการกระชับอำนาจใน เนกรี เซมบิลัน คำนี้ถูกกัน
ไปกับการรวมรัฐเล็ก ๆ เข้าด้วยกัน กล่าวคือใน พ.ศ. ๒๔๓๐ (ค.ศ. ๑๘๘๗)
รัฐเหล่านี้ก็รวมเข้าเป็น ๔ รัฐใหญ่ คือ สุโขทัย-อุจง, เรมเบา, เจเลบู, และ
สมาพันธรัฐศรีเมอนันติ ครั้นอีก ๒ ปีต่อมา (ค.ศ. ๑๘๘๙) ก็รวมกันเหลือเพียง
๒ รัฐ คือ สุโขทัย-อุจง กับ เจเลบู รัฐหนึ่ง และ เนกรี เซมบิลัน ซึ่งรวมเอา
เรมเบา คัมพิน (Tampin) และศรีเมอนันติอีกรัฐหนึ่ง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๓๘
(ค.ศ. ๑๘๙๕) รัฐทั้งสองก็รวมกันเข้าเป็นรัฐ เนกรี เซมบิลัน (Negri Sembilan)
มีเรลิตองคองกฤษเข้าไปให้คำแนะนำอยู่ด้วย

ส่วนปะหัง (Pahang) ซึ่งเป็นรัฐใหญ่อยู่ทางตะวันออก ก็เป็นเป้าหมาย
ของเวลค็อกเหมือนกัน บันดาหารา (Bandahara) ผู้ครองรัฐนี้ชื่อ หวัน อาหมัด
(Wan Ahmad) ใ้ยอมให้ชาวต่างชาติ มีทั้งคนจีนและคนยุโรป เข้าตั้งปทานท่า
เหมืองแร่ดีบุกซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมากในรัฐ เรื่องนี้ กระทบกระเทือนต่อความมั่นคง
ของอังกฤษ เนื่องจากชาวยุโรปที่มาขอตั้งปทานท่าเหมืองแร่ อาจนำความยุ่งยาก
อย่างร้ายแรงมาสู่รัฐ โดยอาจชักนำมหาอำนาจยุโรปประเทศอื่น เช่น ประเทศ
เยอรมันหรือฝรั่งเศส เข้ามาเกี่ยวข้องกับควย สำหรับเยอรมันนั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.
๒๔๒๖ (ค.ศ. ๑๘๘๓) เป็นคนมา บิสมาร์ก (Bismarck) รัฐบุรุษผู้นำเยอรมันได้
ให้ความสนับสนุนอย่างเป็นทางการต่อพอลาเยอรมันและพวกมิชชันนารีโพธิ์ทะเล
เพื่อขยายอิทธิพลของตนออกไป ในปี พ.ศ. ๒๔๒๗ (ค.ศ. ๑๘๘๔) บิสมาร์ก
ประกาศว่า อัฟริกาตะวันตกเฉียงใต้เป็นรัฐในอารักขาของเยอรมัน ในเดือน
กรกฎาคมปีเดียวกัน ก็ผนวกดินแดนโตโกแลนคและคาเมอรูน (Togoland and
Camerouns) ต่อจากนั้นก็เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในอัฟริกาตะวันออก และ
เข้าครอบครองตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะนิวกินี ในมหาสมุทรแปซิฟิก^๒

^๑ Winstedt, Malaya and its History, p. 72.

^๒ Thio, British Forward Movement 1880-1889, p. 127.

นอกจากเยอรมันแล้ว ฝรั่งเศสภายใต้ความอำนวยการอย่างแข็งขันของ บูลส์ เฟอรั (Jules Ferry) ก็กำลังขยายเมืองขึ้นทั้งในแอฟริกา มหาสมุทรแปซิฟิก และเอเชีย ในสถานการณ์เช่นนี้ รัฐบาลอังกฤษจึงไม่อาจรื้อรอยต่อไปได้ ควบเกรงว่า ฝรั่งเศสหรือเยอรมันอาจถือโอกาสเขาเกี่ยวของในปะหัง ควบขออาจอย่างใด อย่างหนึ่ง

ดังนั้น ใน พ.ศ. ๒๔๒๘ (ค.ศ. ๑๘๘๕) อังกฤษจึงส่งสเวทเทนแฮมเข้าไปในปะหัง เพื่อไกลเกลี่ยกรณีพิพาทระหว่างเจามลายูในรัฐนั้น ขณะเดียวกัน สเวทเทนแฮมก็เสนอให้ตั้งตัวแทนชาวอังกฤษไปดูแลผลประโยชน์ และทำตัวให้เป็นที่ยอมรับของชาวมลายู หลังจากนั้นไม่นานรัฐบาลอังกฤษส่ง ฮิว คลิฟฟอร์ด (Hugh Clifford) ไปเตรียมทำสนธิสัญญาเพื่อจุดประสงค์ดังกล่าว และควบความช่วยเหลือของ คณะมนตรีแห่งยะโฮร์ ปะหังก็ยอมลงนามในสนธิสัญญาเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ (ค.ศ. ๑๘๘๗) รัฐบาล ฮิว คลิฟฟอร์ด ตัวแทนอังกฤษซึ่งทำหน้าที่เหมือนกงสุล^๒ ไปอยู่ประจำในรัฐนั้น สนธิสัญญายังกำหนดให้ปะหังมีสิทธิได้รับความพิทักษ์คุ้มครองจากอังกฤษ ในกรณีที่ถูกรุกรานจากภายนอก โดยเหตุที่อังกฤษมีอำนาจควบคุมการต่างประเทศควบ อังกฤษจึงอยู่ในฐานะที่จะป้องกันมิให้มหาอำนาจชาติอื่นเข้ามาเกี่ยวของในปะหังได้ เว้นแต่การปกครอง ยังคงอยู่ในมือของบันคาหฺรา ซึ่งใช้วิธีการแบบเก่า ชีวิตและทรัพย์สินของคนอังกฤษยังไม่มั่นคงพอ ควบเหตุนี้ เซอร์ ซีซิล สมิท (Sir Cecil Clementi Smith) เจ้าเมืองสิงคโปร์คนต่อมา (อยู่ในตำแหน่งระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๓๑ - ๒๔๓๖ หรือ ค.ศ. ๑๘๘๘ - ๑๘๘๓) ซึ่งปรารถนาจะควบคุมรัฐนี้ให้เด็ดขาด จึงถือโอกาสขณะเกิดกรณีคนจีนในบังคับอังกฤษคนหนึ่งถูกฆ่าตายในบริเวณวังของสุลต่านที่เมืองเปคาน (Pekan) บีบบังคับให้ปะหังยอมรับเรสิดเอนต์อังกฤษ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๓๑^๓

^๑ ภายหลังได้เป็นเซอร์

^๒ Emerson, pp. 133-4

^๓ Ginsburg and Roberts, Malaya, p. 43

กล่าวโดยสรุป ระยะเวลาตั้งแต่ปี ๒๔๑๓ จนถึง พ.ศ. ๒๔๓๑ นั้น อังกฤษสามารถเข้าควบคุมรัฐทั้ง ๔ ทางตอนใต้ของไทย ด้วยสนธิสัญญาซึ่งมีข้อความกลายคลึงกันเป็นส่วนใหญ่ คือ

๑. รัฐทั้ง ๔ ตกลงยอมรับการอารักขาของอังกฤษ และจะไม่เกี่ยวข้องกับมหาอำนาจต่างชาติ นอกจากจะติดต่อผ่านทางอังกฤษ
๒. อังกฤษให้ความอารักขา มิให้ถูกรุกราน จากมหาอำนาจต่างชาติ
๓. ให้ข้าราชการอังกฤษตำแหน่งเวลีเอนด์ มาประจำอยู่ในแต่ละรัฐ มีหน้าที่ให้คำแนะนำ ซึ่งจะคอยได้รับการปฏิบัติตามในทุกเรื่อง ยกเว้นแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและขนบประเพณีของชาวมลายู

ส่วนรัฐยะโฮร์ซึ่งอยู่ทางตอนใต้สุด ห่างจากสิงคโปร์เพียงสองแคบกัน เป็นรัฐเดียวที่สามารถรักษาความสงบและความเป็นระเบียบไว้ได้ มหาราชามูครองรัฐนี้มีสัมพันธภาพอันสนิทสนมกับรัฐบาลอังกฤษ ตั้งแต่ครั้งยกเกาะสิงคโปร์ให้อังกฤษเขาทำสถานีการกา เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๒ (ค.ศ. ๑๘๑๙) อายุ เบการ

(Abu - Bakar) มหาราชามูครองรัฐในขณะนั้นก็มีชื่อเสียงว่าเฉลียวฉลาด และปกครองบ้านเมืองโดยอาศัยคำแนะนำบางประการของอังกฤษ ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๔๒๘ (ค.ศ. ๑๘๘๕) อันเป็นเวลาที่ยกอังกฤษกำลังกล่าวการแทรกแซงจากต่างประเทศอยู่นั้น อังกฤษจึงได้ตกลงทำสนธิสัญญากับยะโฮร์ โดยอังกฤษสัญญาจะให้ความคุ้มครองมิให้ถูกรุกรานจากศัตรูภายนอก และรับรองการเปลี่ยนฐานะจากมหาราชขึ้นเป็นสุลต่าน ส่วนยะโฮร์ก็สัญญาว่าจะไม่ทำความตกลงใด ๆ หรือให้สัมพันธภาพแก่ชาติใด นอกจากชาติอังกฤษหรือคนในบังคับอังกฤษ ยิ่งกว่านั้นยะโฮร์ยังยินยอมจะรับตัวแทนชาวอังกฤษซึ่งทำหน้าที่เหมือนกงสุล ถ้าอังกฤษมีความประสงค์จะทำเช่นนั้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษกับยะโฮร์ดังกล่าวมาแล้ว ก็เป็นเพียงความผูกพันตามสนธิสัญญา มิใช่โดยฐานะเมืองขึ้น อังกฤษยังไม่อาจเข้าไป

เกี่ยวข้องกับกิจการภายในโดยตรง ข้ายังมีได้รับการสนับสนุนจากสมาคมการค้าของเสกทรเทศเคอลเมนท์ ซึ่งโดยปกติจะเป็นตัวค้ำค้ำตีในการกระตุ้นเตือนให้รัฐบาลอังกฤษเมื่ออิทธิพลเข้าไปในรัฐมลายู ทั้งนี้เพราะ อาบู เบการ์ แห่งยะโฮร์เป็นคนฉลาด จึงเอาใจใส่ในการทะนุบำรุงการค้า การลงทุน และการเกษตรกรรม ทำให้เป็นที่พึงพอใจแก่บรรดาพ่อค้าในสิงคโปร์และปีนัง ดังนั้น ตลอดระยะเวลาที่จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๕๓ (ค.ศ. ๑๘๑๔) ยะโฮร์จึงยังคงรักษาความเป็นเอกราชภายในรัฐของตนไว้ได้

อย่างไรก็ตาม สรุปได้ว่า ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๗ (ค.ศ. ๑๘๗๔) เป็นต้นมา รัฐต่าง ๆ ทางตอนใต้ของราชอาณาจักรไทย ต่างตกเขาไปอยู่ใต้อิทธิพลของอังกฤษด้วยกันแล้วทั้งสิ้น

นโยบายการปกครองของอังกฤษในมลายู

ตามทฤษฎีนั้น สุลต่านยังคงเป็นเจ้านายที่มีอำนาจสูงสุดอยู่ เเรลีเคนต์มีหน้าที่เพียงให้คำแนะนำ ไม่ใช่ปกครอง แต่ทว่าเรลีเคนต์มีความเห็นว่าการแนะนำหรือชักชวนของคนนั้นไม่มีน้ำหนักพอแก่การเชื่อถือ และการที่จะปฏิบัติการปกครองให้สำเร็จได้ จำต้องทำงานนอกเหนือคำสั่ง ดังนั้น ในทางปฏิบัติแล้ว เรลีเคนต์จึงคอย ๆ ดำเนินการรวบอำนาจในการปกครองเข้ามาอยู่ในกำมือของคนทีละน้อย

ภายใต้ "การแนะนำ" หรือแท้จริง "การปกครอง" ของเรลีเคนต์ รัฐทั้ง ๔ ต่างก็เจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการจัดตั้งระบบการเก็บภาษี และตรวจสอบที่ดิน การใช้กฎหมายแบบอังกฤษ โครงการเกี่ยวกับกิจการของชุมชน เช่น การศึกษา ได้รับการริเริ่มขึ้น การคลังและการค้าของรัฐพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งจำนวนประชากรซึ่งทวีขึ้น ทำให้ภาระของรัฐบาลเกี่ยวกับงานด้านบริการประชาชนเพิ่มพูนขึ้น รัฐต้องใช้จ่ายเงินทุนทุ่มเทเพื่อบำรุงการคมนาคมและการขนส่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ส่งเสริมการค้าสินค้าทางเกษตรกรรม ทำให้ประชาชนหันมาสนใจในการเพาะปลูกพืชผลซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาด เช่น พวกรมะพร้าว สับปะรด

ชาว ซึ่งแค่ก่อนสินค้าประเภทนี้มักขาดแคลน เนื่องจากการรบบราฆ่าฟันและความ
ยุ่งเหยิงภายในรัฐ จนพลเมืองไม่เป็นอันทำมาหากิน ในตอนปลายศตวรรษนั้นเอง
ก็มิได้เริ่มนำคนขางเข้ามาปลูกในมลายู ซึ่งต่อมาได้กลายเป็นสินค้าออกที่สำคัญ
เป็นที่เรื่อหน้าชุกตา แทนคัสบก

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญที่สุดในการพัฒนาการปกครอง ภายใต้ระบบ
เรลิตเคนต์ คือ การตั้งสภาของรัฐ (State Council) ซึ่งจะทำหน้าที่ออกกฎหมาย
และอภิปรายปัญหาหลายเรื่องอย่างกว้างขวาง แต่สภาของรัฐก็มีหน้าที่เพียงให้คำ
ปรึกษาแนะนำต่อเรลิตเคนต์และสุดท้ายไม่อาจบังคับให้เรลิตเคนต์ปฏิบัติตามคำแนะนำ
นั้น ๆ เสมอไป ทั้งนี้ เรลิตเคนต์ในแต่ละรัฐจึงต่างมีอิสระในการปกครอง และ
การพัฒนาให้เป็นไปตามความคิดเห็นของคน "...สภาของรัฐทำหน้าที่เพียงให้
คำแนะนำแก่เรลิตเคนต์ในบางประการ และตรวจสอบการตัดสินใจของเขา โดย
มิได้มีการปรึกษาหารือกันอย่างแท้จริงเลย"^๒ ใน พ.ศ. ๒๔๓๘ (ค.ศ. ๑๘๙๕)
ก่อนหน้าที่จะรวมเป็นสหพันธรัฐ (Federation) นั้น สภาของรัฐมีการประชุมกัน
เพียงปีละครั้งหรือ ๒-๓ ครั้งเท่านั้น กฎหมายก็ออกเป็นภาษาอังกฤษ ถึงแม้ว่า
สมาชิกสภาที่เป็นชาวจีนหรือมลายูจะไม่สามารถพูดภาษานั้นได้ แต่ก็ตาม เรลิตเคนต์
ดำเนินการทุกสิ่งทุกอย่างด้วยตนเองหมด

นอกจากนั้น ภายใต้การปกครองของอังกฤษ ยังก่อให้เกิดปัญหาอันสืบเนื่อง
มาจากนโยบายซึ่งแตกแยกกันในการปกครองของแต่ละเรลิตเคนต์ ไม่มีการประชุม

^๑ J.S. Furnivall, Colonial Policy And Practice, (New York: New York Univ. Press, 1956) p. 363

^๒ Emerson, p. 144 "...they were little more than bodies advising the Resident on certain points and registering his decision with or without real discussion."

ปรึกษาหารือกันระหว่างรัฐต่อรัฐ รัฐบาลอาณานิคมซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่สิงคโปร์ก็ไม่อาจควบคุมได้ทั่วถึง ทั้งลักษณะภูมิประเทศทำให้ยากต่อการตรวจตรา เพราะการคมนาคมไม่ติดต่อกัน ระยะเวลา พ.ศ. ๒๔๑๔ - ๒๔๒๕ (ค.ศ. ๑๘๗๑ - ๑๘๘๒) เจ้าเมืองสิงคโปร์มีเลขานุการสำหรับกิจการมลายูโดยเฉพาะ (A Secretary for Malay Affairs) มีหน้าที่ตระเวนตรวจไปทั้ง ๔ รัฐ และสามารถพูดภาษาอังกฤษมลายูและจีนได้ก็ ครั้นเลขานุการคนเก่าตายลง ก็ไม่อาจหากันใหม่แทนได้อีก

สถานการณ์เช่นนี้ มีที่ท้าวจะเป็นผลร้ายต่อเศรษฐกิจและการเมืองของมลายู ดังนั้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ (ค.ศ. ๑๘๙๓) สเวทเทนแฮมซึ่งขณะนั้นเป็นเรสซิเดนต์ประจำรัฐเประ จึงเสนอแผนการที่จะจัดรวมรัฐทั้ง ๔ เข้าด้วยกันเป็นสหพันธรัฐ ให้ เซอร์ สมิท (Sir Cecil Clementi Smith) ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองสิงคโปร์อยู่เวลานั้นพิจารณา - เรื่องใดจำเป็นต่อมาจนถึงเจ้าเมืองสิงคโปร์คนใหม่ คือ เซอร์ ชาลส์ มิตเชล (Sir Charles Mitchell) ซึ่งรับหน้าที่เสนอเรื่องขึ้นไปให้รัฐบาลอังกฤษพิจารณาอีกชั้นหนึ่ง. มิตเชลกล่าวว่ารัฐทั้งสี่มีการปกครองที่แตกแยกกันมาก เช่น เกี่ยวกับการจัดศาลยุติธรรม การเก็บภาษี และการจัดสรรที่ดิน เป็นการยากที่คนจะนำมารวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ เว้นแต่จะโยงอำนาจเข้ามาสู่ศูนย์กลาง เขาเสนอว่าควรแต่งตั้งเรสซิเดนต์-เยเนอรัล (Resident - General) ให้มีอำนาจอย่างกว้างขวาง แต่ใช้อำนาจนั้นผ่านทางเรสซิเดนต์ประจำรัฐทั้งสี่ โดยมีข้าหลวงใหญ่ (High - Commissioner) ที่สิงคโปร์เป็นผู้ควบคุมดูแลอีกทอดหนึ่ง^๒

สเวทเทนแฮมได้รับเลือกให้ไปยังเสียมจากเจ้าผู้ครองรัฐต่าง ๆ โดยมิจุดประสงค์ว่าจะต้องชี้แจงให้เขาเหล่านั้นเข้าใจว่า ในการผูกมัดตนเองและรัฐ

^๑ Kennedy, p. 236

^๒ Emerson, pp. 136 - 137

ของคนที่สนธิสัญญาใหม่นี้ คนจะไม่เสียอำนาจหรือสิทธิในการปกครองไปแม้แต่น้อย
 ภายใต้นี้ ในวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๘ (ค.ศ. ๑๘๙๖) รัฐเนเปร์ เซดิงอร์
 เนกรี เชมบีตัน และปะหัง ก็รวมเข้าด้วยกันเป็นสหพันธรัฐมลายู (Federated
 Malay States) หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า รัฐมลายูในอารักขา (Protected
 Malay States) สหพันธรัฐมลายูจะนับเป็นครั้งแรกที่มี
 การกล่าวถึงหน้าที่ของเรสิดเอนต์-เบเนรอล ว่าควรจะมีอำนาจควบคุมการบริหาร
 ใดๆก็ตาม ระบบสหพันธรัฐแสดงให้เห็นความพยายามของอังกฤษที่จะ
 ให้สุลต่านไกลกลับมีอำนาจขึ้นมาอีก เพราะเวลานี้เรสิดเอนต์มีอำนาจมาก จนทำ
 หน้าที่สลับกันกับสุลต่าน กล่าวคือ "...แทนที่สุลต่านจะทำหน้าที่ของรัฐบาลโดย
 อาศัยคำแนะนำของเรสิดเอนต์ (ยกเว้นเรื่องศาสนาและประเพณีอิสลาม) แต่
 เรสิดเอนต์กลับทำหน้าที่ปกครอง โดยตามความเห็นของสุลต่านบ้าง ในกรณี
 เห็นว่าจำเป็น"^๒

จากข้อกำหนดของสนธิสัญญาตั้งสหพันธรัฐนั้น กำหนดให้เรสิดเอนต์-เบเนรอล
 เป็นตัวแทนของรัฐบาลอังกฤษ สุลต่านจะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของเรสิดเอนต์-
 เบเนรอล ในทุก ๆ เรื่อง ยกเว้นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาและประเพณีของชาวมลายู
 เรสิดเอนต์-เบเนรอลจะจัดการควบคุมการปกครองเหนือรัฐทั้งสี่ โดยได้รับความร่วม
 มือจากเรสิดเอนต์ของแต่ละรัฐ และจะปกครองโดยขึ้นตรงต่อผู้ว่าการราชการอังกฤษที่
 สิงคโปร์ ซึ่งจะเบียดฐานะเป็นข้าหลวงใหญ่ (High - Commissioner) สภาของ

^๑ Kennedy, p. 237

^๒ Emerson, p. 139, "...instead of the Sultan carrying on the Government with the advice of the Resident (Mahomedan religion and custom excepted) the Resident carries on the administration with the reference when he considers it necessary for the advice of the Sultan."

BRITISH MALAYA

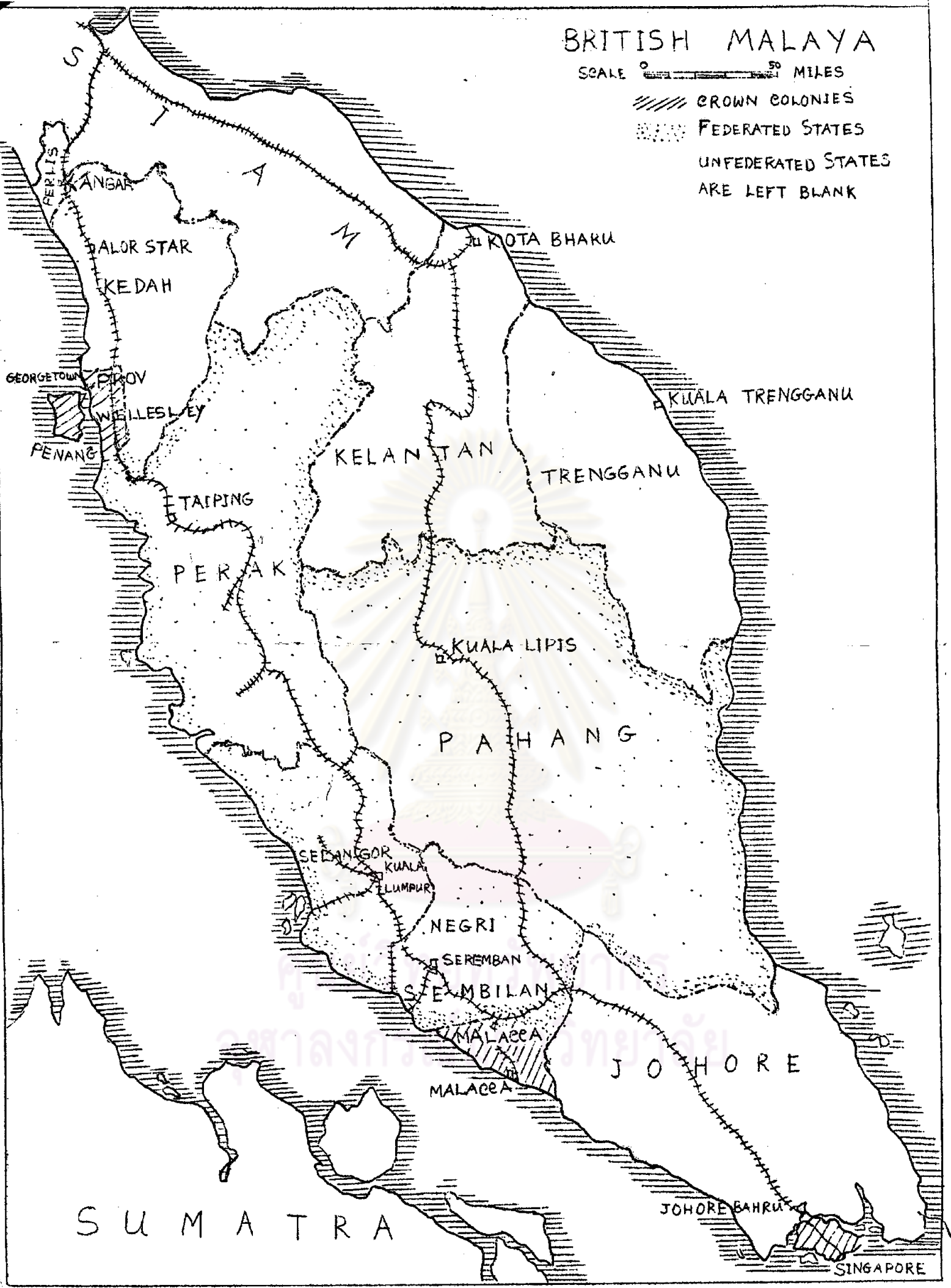
SCALE 0 50 MILES

//// CROWN COLONIES

..... FEDERATED STATES

UNFEDERATED STATES

ARE LEFT BLANK

Rupert Emerson, Malaysia p. 113

รัฐแต่ละรัฐมีอำนาจนิติบัญญัติและการคลัง อนึ่ง ตามสัญญาจะต้องจัดให้มีการประชุม เป็นกรังการระหว่างรัฐเพื่อสมานสามัคคี และจะจัดตั้งองค์การบางชนิดร่วมกัน เช่น องค์การรถไฟ คลัง โดยขึ้นกับสหพันธรัฐ โครงการนี้ได้รับความเห็นชอบเป็น อย่างดีจากสุลต่านของรัฐทั้งสี่ ต่างพากันเชื่อว่า ถ้าตนรวมกันเข้าเป็นสหพันธรัฐ บ้านเมืองของตนจะแข็งแรง มั่งคั่ง และสำคัญขึ้น ยิ่งกว่านั้น ความขัดแย้งและความ วิวาทระหว่างรัฐย่อมจะหมดสิ้นไปด้วย

สเวทเทนแฮม เบลีเคนค-เบเนราลคนแรก ได้กล่าวถึงท่าทีของสุลต่าน ในครั้งนั้นว่า "เวลานั้น ท่าทีของเจ้าผู้ครองรัฐต่าง ๆ ในเครือสหพันธรัฐมลายา ซึ่งมีต่อรัฐเพื่อนบ้านทั้งทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่ง มิได้อยู่ในสหพันธรัฐ คือความสงสารและความเห็นอกเห็นใจอย่างมาก โดยมีได้ มีความอิจฉาเจือปนแม่แค่นอย"^๒

สเวทเทนแฮมได้ตั้งที่ปรึกษาที่สำคัญ ๆ หลายคน เช่น ที่ปรึกษาทางกฎหมาย (Legal adviser) มีอำนาจดูแลกฎหมายในสหพันธรัฐ เลขาธิการสำหรับกิจการ จีน (a Secretary for Chinese Affairs) ชาหลวงการคลัง (a Financial Commissioner) ชาหลวงการยุติธรรม (a Judicial Commissioner) ชาหลวงกิจการตำรวจ (a Commissioner of Police) และผู้อำนวยการ กิจการสาธารณะ (a Director of Public Works) รวม ๖ ตำแหน่ง^๓

^๑ Ginsburg and Roberts, p. 431

^๒ Swottenham, The Straits Times, June 25, 1932, "At that time the attitude of the Rulers of the Federated Malay States towards their unfederated neighbour states, north-west and north-east, was one of great commiseration and sympathy undiluted by even the smallest feeling of envy."

^๓

Emerson, p. 141

ภายใต้ระบบที่คั้งขึ้นใหม่นี้ ถึงแม้ว่าอังกฤษจะมีเจตนาดีในขั้นแรก โดยหวังจะปรับปรุงประสิทธิภาพของงานบริหารส่วนกลาง ให้สูงและกว้างขวางขึ้น แต่ปรากฏว่าอำนาจในการปกครองส่วนใหญ่กลับไปตกอยู่ในมือของ เรสิดেন্ট-เยเนรล โดยสุลต่านแทบจะไม่มีส่วนเลย

ในปี พ.ศ. ๒๔๔๐ (ค.ศ. ๑๘๙๗) มีการประชุมคองกฤษไค้สัญญาไว้ เป็นครั้งแรกที่เมืองกัวลาแกงซาร์ (Kuala Kangsar) ในรัฐเประ การประชุม คำนึงไปโดยใช้ภาษามลายู สเวทเทนแฮมได้เขียนไว้ในรายงานทางราชการ กล่าวถึงการประชุมครั้งนี้ว่า เป็นความสำเร็จอย่างหาที่เปรียบมิได้ เมื่อเปิด การประชุมครั้งที่สอง ณ กรุงกัวลาลัมเปอร นครหลวงของสหพันธรัฐ ใน พ.ศ. ๒๔๔๖ (ค.ศ. ๑๙๐๓) ไค้มีการนำปัญหาสิทธิของชาวมลายูในคณะรัฐบาล ตลอดจน จนในการพัฒนาประเทศ ซึ่งนับวันแต่จะมีบทบาทลดน้อยลงไป ขึ้นมาถกเถียงและ อภิปรายกันอย่างกว้างขวาง สุลต่านแห่งรัฐเประไค้ประท้วงว่า ชาวมลายูในปัจจุบัน ไม่มีส่วนร่วมในการปกครองประเทศเลย^๑ คั้งนั้น อีก ๖ ปีต่อมา ใน พ.ศ. ๒๔๕๒ (ค.ศ. ๑๙๐๙) แอนเดอร์สัน (Anderson) ข้าหลวงใหญ่ประจำสิงคโปร์ ซึ่งใครจะเอาใจเจ้ามลายู และคำริจะลดอำนาจของ เรสิดেন্ট - เยเนรล ซึ่งมีมากที่สุดในเวลา นั้น และเพิ่มอำนาจให้แก่สุลต่าน ไค้จัดตั้งสภาของสหพันธรัฐ (Federal Council) ขึ้น มีข้าหลวงใหญ่ (High - Commissioner) เป็น ประธาน สมาชิกประกอบด้วยเรสิดেন্ট-เยเนรล ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็นเลขาธิการ ใหญ่ของคณะรัฐบาล (Chief Secretary to Government) ลดฐานะลงมาเท่ากับ เลขาธิการอาณานิคม (Colonial Secretary) นอกจากนั้นก็มียุสสุลต่านและ เรสิดেন্ট ของรัฐทั้งสี่ ข้าหลวงใหญ่จะแต่งตั้งสมาชิกอย่างไม่เป็นทางการ (Unofficial member) อีก ๔ คน โดยได้รับความเห็นชอบจากพระเจ้าแผ่นดินอังกฤษ ภาษาที่ใช้ในการ ประชุมคือภาษาอังกฤษ

^๑ Settlemham, British Malaya, p. 289.

^๒ Emerson, p. 142

แม้กระนั้นก็ตาม เมื่อสภาของสหพันธรัฐจัดตั้งขึ้นมาจริง ๆ ผลทางการปฏิบัติกลับปรากฏว่า สุลต่านถูกลดอำนาจลงมา มีฐานะเท่ากับสมาชิกธรรมดา ไม่มีสิทธิยับยั้ง ไม่มีสิทธิเป็นประธานในที่ประชุม หรือรับรองการรับสมาชิกใหม่ ยิ่งกว่านั้น สภาของรัฐ (State Council) ซึ่งแต่เดิมเคยมีอำนาจในการออกกฎหมายและกิจการอื่น ๆ ในปัจจุบันลดความสำคัญลงไป มีส่วนร่วมในการปกครองแต่เพียงในนาม ตรงกันข้ามกับสภาของสหพันธรัฐซึ่งรวบรวมอำนาจเข้ามาไว้ในมือแทบหมดสิ้น

สรุปแล้ว รัฐมลายูซึ่งอยู่ใต้อารักขาของอังกฤษ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๓ (ค.ศ. ๑๘๗๔) เป็นลำดับมา คือ รัฐเประ เซลังงอร์ เนกรี เซมบีลัน และปะดัง นั้น ต่างก็สูญเสียอำนาจในการปกครองภายในรัฐของตนให้แก่อังกฤษจนหมดสิ้น การที่สนธิสัญญาซึ่งกระทำกันในชั้นแรก กำหนดให้มีเวสเทินซึ่งสุลต่านจะต้องปฏิบัติตามคำแนะนำในทุกเรื่อง ยกเว้นเรื่องศาสนาและประเพณี ทำให้อังกฤษกลายเป็นผู้ปกครองแหลมมลายูในส่วนอารักขาของตนอย่างแท้จริง แมว่าในทางกฎหมาย เวสเทินจะกระทำในนามของสุลต่าน และอังกฤษให้ความเคารพยกย่อง เชิดชูเกียรติภูมิเป็นอย่างดี แต่แท้จริงนั้น สุลต่านเป็นแต่เพียงหุ่นสำหรับให้อังกฤษเชิดอย่างไรก็ดี แม้อังกฤษจะโฆษณาโดยมาย "แทรกแซง" ในตอนใดของมลายู แต่สำหรับรัฐทางตอนเหนือซึ่งอยู่ใต้อำนาจของไทยนั้น อังกฤษได้พยายามอย่างยิ่งที่จะเลี่ยงมิให้เกิดการปฏิบัติอันเป็นเสมือนการทำหายสิทธิของไทย อันที่จริง นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๑๘ (ค.ศ. ๑๘๗๕) เป็นต้นมา ข้าราชการอังกฤษประจำเสนาบดีเขตเคอลเมนตหลายคน เช่น เซอร์ วิลเลียม เบอว์วอร์, เซอร์ เฟรดเดอริก เวลค, เซอร์ ซีซิล สมิท, เซอร์ แฟรงค์ สเวทเทนแฮม ตลอดจนข้าราชการอังกฤษคนอื่น ๆ ต่างมีความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะผนวกดินแดนเมืองขึ้นของไทยในแหลมมลายู เข้ามาอยู่ใต้อารักขาของตนด้วยกันทั้งสิ้น จะเห็นได้ว่า เบอว์วอร์ได้เคยเดินทางไปสำรวจศรีลังกา กลันตัน สงขลา และปัตตานี ใน พ.ศ. ๒๔๑๘ เพื่อสำรวจแหล่งตีบุก เหล็ก และทองเหลือง ครั้งหนึ่ง หลังจากนั้น ได้มีการเรียกร้อง

ให้รัฐบาลอังกฤษยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้องกับเสมอ ๆ แต่รัฐบาลอังกฤษที่กรุงลอนดอน ไม่เห็นควยกับคำเรียกร้องเหล่านี้ ดังนั้นการเคลื่อนไหวเพื่อขยายจักรวรรดิอังกฤษ ในแหลมมลายู จึงถูกครึ่งอยู่ ณ พรมแดนประชิดกับไทย เพราะ "...เป็นนโยบาย ทางประเทศอันสำคัญยิ่งของอังกฤษที่สนามควรจะดำรงความเป็นรัฐเอกราชและ เป็นมิตร" เนื่องจากอังกฤษได้เคยยอมรับรองสิทธิของไทยเหนือดินแดนส่วน นั้นแล้วประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเนื่องด้วยเวลานั้นอังกฤษมีฝรั่งเศส เป็น ประเทศคู่แข่งชั้นที่สำคัญและเป็นอันครายคอกการแสวงหาอาณานิคม

หลังจากได้ไซงอนใน พ.ศ. ๒๔๐๕ (ค.ศ. ๑๘๖๒) แล้ว ฝรั่งเศสก็ ขยายอิทธิพลของตนออกไปทางทิศเหนือและทิศตะวันตก จากโคชินไชนา ไปยังเขมร ไทยรับรองอำนาจของฝรั่งเศสเหนือเขมรด้วยสนธิสัญญาปี พ.ศ. ๒๔๑๐ (ค.ศ. ๑๘๖๗) และสนธิสัญญาปี พ.ศ. ๒๔๒๓ (ค.ศ. ๑๘๘๐) ณ กรุงเว้ รับรองว่าฝรั่งเศสมีอำนาจ ปกครองญวนโดยสิทธิขาด ฝรั่งเศสจึงสามารถขยายอาณาเขตเข้ามาจนจดพรมแดนไทย และนับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๒๗ เป็นต้นมา อาณานิคมของฝรั่งเศสในคาบสมุทรมอินโดจีน ก็เข้ามาประชิดกับชายแดนทางภาคตะวันออกของไทย ดังนั้น ประเทศไทยจึงอยู่ ระหว่างดินแดนในการปกครองของฝรั่งเศสคานหนึ่ง และของอังกฤษอีกคานหนึ่ง ประเทศไทยจึงมีความสำคัญขึ้นในฐานะเป็น "ดินแดนกันกระแทก" (buffer area) ระหว่างมหาอำนาจทั้งสอง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงพระปรีชาสามารถอย่างยอดเยี่ยมพระองค์หนึ่งของไทยในเวลานั้น แม้จะโดนทรง คำเนินพระวิเทโศบายอันฉลาดลึกซึ้ง ในการติดต่อกับมหาอำนาจตะวันตก และใน การที่ทรงยอมรับอิทธิพลโดยปรับปรุงประเทศตามแบบอย่างตะวันตก แต่ก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงภัยอันเกิดจากลัทธิจักรวรรดินิยมซึ่งกำลังคุกคามอยู่โดยลำพังพระองค์เองได้

^๑ Eunice Thio, "British Policy in the Malay Peninsula, 1830-1909." (Unpublished Doctoral Dissertation, the Univ. of London, 1956.) p. 7, "...it was a cardinal principal of British foreign policy that Siam should remain an independent and a friendly state."

และโดยที่ทรงตระหนักดีว่า อังกฤษและฝรั่งเศสกำลังแข่งขันกันอยู่ในดินแดน
 ส่วนนี้ พระองค์จึงทรงยึดถือพระราโชบายแบบ "เอาตัวรอด" (survival policy)
 โดยถือประโยชน์จากการแข่งขันระหว่างชาติทั้งสอง ซึ่งต่างก็กำลังจับตามุมเชิงคู
 การเคลื่อนไหวของแต่ละฝ่ายอย่างระมัดระวัง ด้วยเหตุนี้ อังกฤษจึงไม่อาจกระทำ
 การรุนแรงอย่างใดต่อพรมแดนไทยทางคามมลาญ เนื่องจากเกรงว่า ฝรั่งเศสจะ
 ถือเป็นข้ออ้างที่จะปฏิบัติการต่อพรมแดนคานตะวันออกของไทยในทำนองเดียวกัน

แต่ทั้งกระทรวงอาณานิคมและกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ ต่างมี
 ความเห็นพ้องต้องกันในหลักสำคัญประการหนึ่ง คือด้วยเหตุผลสำคัญทางการเมือง
 และทางยุทธศาสตร์ อังกฤษไม่อาจยอมให้มหาอำนาจยุโรปชาติใดชาติหนึ่ง เข้ามามี
 ด้งหลักแหล่งในแหลมมลาญได้

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลอังกฤษต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญในเวลาต่อมา เมื่อ
 โครงการชุกคอคอดกระ^๒ ได้รับความเอาใจใส่จากรัฐบาลฝรั่งเศส จนถึงกับ
 ส่งตัวแทนเข้ามาขอสัมปทานชุกคอคอดกระกับฝ่ายไทย ซึ่งถ้าหากฝรั่งเศสได้รับ
 สิทธิดังกล่าวนี้แล้ว การค้าขายของอังกฤษย่อมจะได้รับความกระทบกระเทือน
 อย่างหนัก โดยเหตุที่เส้นทางค้าขายจะเปลี่ยนไป สิ่งต่อไปจะลดความสำคัญใน
 ฐานะเป็นเมืองท่าการค้าทางตะวันออก ฝรั่งเศสจะเข้ามามีอิทธิพลในเขตที่อุดม
 สมบูรณ์ที่สุดของลุ่มน้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นการผิดจุดประสงค์ทางการเมืองของ
 อังกฤษ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗

^๒ เป็นตอนที่แคบที่สุดของแหลมมลาญ ปลายข้างหนึ่งอยู่ตรงบริเวณลำน้ำ
 ปากจันบนฝั่งตะวันตก ส่วนอีกข้างหนึ่งอยู่ในเขตจังหวัดชุมพรบนฝั่งตะวันออก โครงการ
 การนี้ถ้าสำเร็จ คาดกันว่าจะช่วยย่นระยะทางจากกัลกัตตา - ฮองกง ราว
 ๗๕๐ ไมล์ และกรุงเทพฯ กับไซ่งอน จะมีความสำคัญอย่างใหญ่หลวงขึ้นมาแทนที่
 สิงคโปร์ของอังกฤษ

ปัญหาเรื่องการขุดคลองกระ

อันที่จริง โครงการขุดคลองเชื่อมอ่าวเบงกอลและอ่าวไทยนั้นมีมานานแล้ว กับตันโทมัส ฟอเรส (Captain Thomas Forrest) แห่งบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ ได้เคยเขียนแสดงความคิดเห็นให้ขุดคลองกระไว้ในหนังสือเรื่อง "การเดินทางจากกัลกัตตาไปมะริค" ^๑ ที่พิมพ์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๕ ครั้นฝรั่งเศสขุดคลองสุเอซได้สำเร็จ พวกฝรั่งเศสก็พากันคิดจะหาที่ขุดคลองทำนองเดียวกันในประเทศอื่นต่อไป มีชาวฝรั่งเศสบางคนก็คิดจะขุดคลองลัดแหลมมลายูที่เมืองกระมาออกเมืองชุมพรอีกคลองหนึ่ง ให้เป็นทางเดินเรือจากยุโรปไปประเทศจีนเร็วขึ้น โดยไม่ต้องอ้อมแหลมมลายูไปทางเมืองสิงคโปร์ จนถึงกับคิดทำแผนที่ขึ้น และเรียกชื่อคลองที่จะขุดว่า "คลองกระ" ^๒ ต่อมา พระเจ้านโปเลียนที่ ๓ แห่งฝรั่งเศส ก็ส่งคนมาทาบถามรัฐบาลไทยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ครั้นรัฐบาลอังกฤษทราบข่าวเข้า จึงมาทาบถามจะขอเกาะสอง ^๓ แขวงเมืองระนองบ้าง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า "ถ้ายอมให้ฝรั่งเศสขุดคลองกระ อังกฤษก็คงพาลชิงเอาหัวเมืองในแหลมมลายู หรือมิฉะนั้น ฝรั่งเศสก็คงพาลชิงเอาเป็นอาณาเขต จะอย่างไรไทยก็ไม่มีกำลังพอจะรบพุ่งป้องกันได้ มีทางที่จะรอดแต่อย่าให้ขุดคลองกระใด" นอกจากนั้น

^๑ A voyage from Calcutta to Mergui Archipelago, London, 1792.

^๒ สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท, ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๕๐ (พระนคร: ร.พ. หนังสือพิมพ์ไทย, ๒๔๗๔) หน้า ๒๓

^๓ เป็นเกาะว่างเปล่า ไม่มีบ้านเรือนผู้คนอยู่อาศัย แต่อยู่ตรงทางเขาลำน้ำ "ปากจั่น" อันจะเป็นต้นคลองที่ขุดใหม่

^๔ ราชพระหัตถ์สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาททรงมีใต้อดตงกับสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๔๗๔ ในหนังสือ สาสน์สมเด็จพระ เล่ม ๖ (พระนคร: ร.พ. ศุภสภา, ๒๕๐๔) หน้า ๒๐๔

ยังทรงเห็นความสำคัญที่จะต้องให้อังกฤษเชื่อว่า ไทยมิได้สนับสนุนฝรั่งเศสในเรื่อง จะชุกคลองนั้น จึงโปรดฯ อนุญาตยกเกาะสองให้อังกฤษ แต่ยังทรงพระวิตกว่า ฝรั่งเศสจะใช้อบายอย่างอื่นมาตั้งหลักแหล่งที่เมืองกระ เพราะฉะนั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกเมืองกระขึ้นเป็นหัวเมือง และทรงตั้งพระนิเทศพานิชเป็นพระยาอภัยภูคคทศรักษา ผู้ว่าราชการเมืองกระบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๑ (ค.ศ. ๑๘๖๘) อันเป็นปีตลิ่งรัชกาล ทั้งยังพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ทำเหมืองศิษุกที่เมืองนี้ด้วย เหตุที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ทรงตั้งพระยาอภัยภูคคทศรักษาเป็นผูว่าราชการเมืองกระบุรีนั้น สันนิษฐานว่าเป็นเพราะทรงพระราชดำริว่า พระยาอภัยภูคคตา เป็นคนในบังคับอังกฤษ หากฝรั่งเศสคิดจะมาทำอันตรายประการใดในเมืองนี้ คงต้องกระทบกระเทือนถึงอังกฤษเป็นแน่

โครงการชุกคอคคอกกระไคร้ระงับมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เมื่อฝรั่งเศสยึดยวนไค้อย่างมั่นคงแล้ว คนฝรั่งเศสจึงส่งเสริมให้เรือพื้นเรือนั้นขึ้นมาอีก เพื่อประโยชน์แก่การเดินเรือของฝรั่งเศสเอง

นาย อี บี โกล (Mr. E.B. Gould) กงสุลอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ได้เสนอชาวฝรั่งเศส พยายามชุกคอคคอกกระไปยังลณคอน และในวันที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๒๔ (ค.ศ. ๑๘๘๑) ลอร์ด แกรนวิลล์ (Lord Granville) ได้ออกคำสั่งมายังกงสุล ให้ใช้ความพยายามทุกวิถีทางที่จะป้องกันมิให้ไทยให้สัมปทานแก่ผู้ใด นอกจากบริษัทยังอังกฤษ ดังนั้น กงสุลอังกฤษประจำไทยจึงเปิดการเจรจามีญานี้กับรัฐบาลไทย แต่ปรากฏว่าได้รับคำตอบที่คลุมเคลือและไม่น่าพอใจ สันนิษฐานว่า เนื่องจากเสนาบดีว่าการกรมท่าและกลาโหมซึ่งมีอำนาจในการปกครองหัวเมืองฝ่ายใต้อยู่ในขณะนั้น จะสนับสนุนให้ชุกคอคคอกในเขตปกครองของตน เพราะหวังจะได้ประโยชน์ส่วนตัวจากการให้สัมปทานแก่ฝรั่งเศส จริงอยู่ แม้ในต้นศักราชกาล อังกฤษจะมีอิทธิพลมากในประเทศไทย อีกทั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

จะทรงเป็นไมตรี และสนับสนุนอังกฤษอยู่ที่คาม แต่เวลานั้นพระองค์ยังมีไก่อทรงมีอำนาจในการปกครองอย่างเต็มที่ อังกฤษจึงกลัวว่าคณะเสนาบดีจะมีอิทธิพลเหนือพระเจ้าแผ่นดิน และชักนำพระองค์ให้หันไปหาฝรั่งเศส จึงรีบดำเนินการคัดค้านฝรั่งเศสอย่างจริงจัง

ทางฝรั่งเศสก็ไม่ยอมลดละความพยายาม บริษัทฝรั่งเศสได้เสนอโครงการขุดคลองคอคอดกระเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๑๕ (ค.ศ. ๑๘๗๒) พร้อมทั้งสัญญาว่าจะให้ผลประโยชน์แก่ไทยอย่างมาก แต่ พัลเกรฟ (Palgrave) กงสุลอังกฤษประจำประเทศไทย รับเสนอรายงานไปยังรัฐบาลที่กรุงลอนดอน ในเดือนเมษายนปีเดียวกันว่า หากอังกฤษยังเพิกเฉยอยู่ ไทยจะต้องยอมรับข้อสัญญากับฝรั่งเศสเป็นแน่ ดังนั้นอังกฤษควรจะรีบดำเนินการสนับสนุนเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ไทยในเวลาต่อมา เซอร์ เฟรเดอริค เวลด์ (Sir Frederick Weld) เจ้าเมืองสิงคโปร์ถึงกับเข้ามาคิดคอกับพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงเทเวศร์วงษ์โรปกการเสนาบดีว่าการต่างประเทศเป็นการส่วนตัว แต่จะตกลงกันเป็นผลอย่างไรไม่ปรากฏ

จะเห็นได้ว่า ความมุ่งหมายของอังกฤษในการที่เข้ามาคุ้มครองไทย ให้พ้นจากการเข้าเกี่ยวข้องกับฝรั่งเศสครั้งนี้ เป็นไปด้วยความประสงค์จะรักษาและป้องกันผลประโยชน์ของอังกฤษเอง ตลอดระยะเวลาที่ กงสุลอังกฤษในกรุงเทพฯ ได้รับคำสั่งกำชับเรื่องป้องกันไม่ให้ไทยยกดินแดนหรือให้สัมปทานแก่ชาติใด แต่ทางเสตรทเซทเคอลแมนกลับมีความเห็นก้าวหน้าไปไกลยิ่งกว่านั้น คือต้องการจะควบคุมอำนาจทางคอคอดกระเสียเอง และยึดถือนโยบายมิให้ชาติยุโรปชาติหนึ่งชาติใดมาตั้งหลักแหล่งบนแผ่นดินคาบสมุทรลพบุรีอย่างเต็มที่ เพราะการที่อังกฤษมีอำนาจทางแถบนี้ ไม่เพียงแต่ได้รับผลประโยชน์ทางการ เมืองเพื่อควบคุมแหลมมลายู เท่านั้น

เมื่อรัชกาลที่ ๕ ขึ้นครองราชสมบัติคืนนั้น ยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะ จึงต้องมีผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน คือ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ซึ่งเป็นผู้กุมอำนาจในทางการเมือง และการปกครองทั้งหมด ทั้งยังเป็นพวกหัวเก่า ไม่นิยมการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงประเทศตามแบบตะวันตก

ยังเป็นประโยชน์ในทางการค้าขายอีกด้วย อย่างไรก็ตามก็ดี อังกฤษยังมีได้ดำเนินการใด ๆ ออกมาอย่างเด่นชัด อาจจะเนื่องจากมีกรณีพิพาทเกี่ยวกับปัญหาอียิปต์ และคลองสุเอซ ซึ่งอังกฤษมีผลประโยชน์ร่วมอยู่ อังกฤษจึงยังไม่ปรารถนาจะให้เกิดเรื่องเช่นเดียวกันทางดินแดนภาคนี้

ในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๒๕ (ค.ศ. ๑๘๘๒) นายฟรังซัว เดอลองก์ (M. Francois Deloncle) ผู้แทนบริษัทของ เดอ เลส-เซป (de Lesseps) เข้ามาติดต่อกับรัฐบาลไทย เรื่องขุดคลองคอคอดกระอีกครั้งหนึ่ง เดอลองก์ทำงานให้กระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส เป็นผู้ที่มีนโยบายขยายเมืองขึ้นมาก แต่การเจรจาครั้งนี้ยังไม่เป็นผล เพราะฝ่ายไทยอ้างว่ายังมีใครตรวจดูใหญ่แน่ว่ามีสิ่งใดเป็นประโยชน์ของแผ่นดินและของราษฎรอย่างใดบ้าง เพราะที่บริเวณนั้นมีบ่อแร่ ต้องสำรวจดูก่อนจึงจะให้สัมปทานได้ นอกจากนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรงมีพระราชดำรัสว่า "คลองที่จะขุดเดี๋ยวนี้ เราเข้าใจว่าจะขุดที่กระคอดลิวัน^๑ ที่นั่นฝั่งหนึ่งเป็นของอังกฤษ ฝั่งหนึ่งเป็นของเรา ถ้าจะไม่ขอให้อังกฤษยอมให้ไซ้ฝั่งหนึ่งของเขา จะให้เราให้คอนเซสชันข้างเดียวอย่างไรได้"^๒

นายเดอลองก์กราบบังคมทูลว่า จะไม่ขุดตรงคอเขตนั่น เพราะเห็นว่าเป็นแม่น้ำเก่ารักษายาก เปลืองเงินมาก จะขุดในที่ใหม่ให้ตลอดคลอง ซึ่งคงจะเป็นที่ของไทยทั้งสิ้น แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ไม่ทรงเห็นด้วย ทรงทวงว่า ถ้าขุดค่าไปมากจะไม่เป็นประโยชน์ นายเดอลองก์จึงกราบบังคมทูลต่อไปว่า ถึงจะให้ขุดตรงที่เมืองกระคอดกับเมืองมลิวัน ก็ไม่เกี่ยวกับอังกฤษแต่อย่างใด เพราะแม่น้ำหรือทะเลในระหว่างเขตนั่นนั้น ตามกฎหมายระหว่างชาติถือว่าเป็นของกลาง ในที่สุด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตัดสินเป็นเชิงปฏิเสธเสียว่า

^๑ เมืองทั้งสองนี้ เป็นเมืองขึ้นของเมืองชุมพร อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้

^๒ หมายเหตุ รัชกาลที่ ๕ ระบุว่าวันที่ ๑ คณะบัณฑิตสยามได้เสด็จเสวยข้าวเม็ดที่ ๑๐๒ เล่ม ๑๐ ในหอพระสมุทหงษ์ชาติ

" การซึ่งจะชุกคลองนี้ ทรงเห็นว่า ฝ่ายอังกฤษก็อยากจะชุก
 เหมือนกัน ก็ไม่ยากที่จะให้เป็นการชักขวางกับอังกฤษ.... ถ้าคลองนี้จำเป็นจะ
 ของชุกเป็นแน่แล้ว มองซิเออเคอလာเสปจะเป็นผู้ชุก เรายังก็มีความยินดี ค่ายได้
 เห็นการที่ห้ามมาแล้ว แต่การซึ่งจะให้คนเชลชัน ให้เป็นการตกลงแน่ในเวลาไม่ได้
 เพราะเหตุที่เรายังไม่มีการตลอด และจะต้องรื้อแนวคอคเวอนเมนตต่าง ๆ
 ทั้งปวงซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวของ มีอังกฤษซึ่งมีประโยชน์ใหญ่เป็นต้น ได้เข้าใจดีตกลง
 พร้อมกัน"

จึงสรุปได้ว่า การเจรจาครั้งนี้ไม่สำเร็จลงได้ รัฐบาลไทยยังไม่ยอมให้
 สัมปทานเพียงแต่อนุญาตให้สำรวจคอคคอคกระได้ตามที่ขอ

ในเดือนมกราคมปีต่อมา เคอเลสเซป คิดต่อกับกระทรวงการต่างประเทศ
 อังกฤษ ขอความร่วมมือทำการชุกคอคคอคกระ โดยจะขยายงานของบริษัทออก ทาง
 อังกฤษก็เห็นชอบด้วย โดยมีข้อแม้ว่า อังกฤษจะต้องมีสิทธิเดินเรือเท่ากันกับฝรั่งเศส
 เพื่ออังกฤษจะได้มีผลประโยชน์ร่วมด้วย ดังนั้น กัปตัน เอ ลอฟตัส (Captain A. Loftus)
 นักสำรวจชาวอังกฤษซึ่งทำงานกับรัฐบาลไทยจึงไปร่วมงานกับเคอเลสเซป และ
 ดร. ฮาร์มอนด์ (Dr. Harmond) กงสุลฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ สำรวจคอคคอคกระ
 ใน พ.ศ. ๒๔๒๖ (ค.ศ. ๑๘๘๓) ฝ่ายไทยได้ให้ความสะดวกทุกประการ แต่ผลของ
 การสำรวจปรากฏว่ายังไม่มีความสะดวกพอที่จะชุกคลอง และลงความเห็นไว้ว่า
 จะชุกคลองหรือสร้างทางรถไฟข้ามคอคคอคกระ ค่าใช้จ่ายจะเกินผลประโยชน์ที่คาดว่าจะ
 ได้ ฝรั่งเศสจึงยุติโครงการไว้

เซอร์ เฟรดเคอริก เวลค ไม่พอใจการดำเนินงานของรัฐบาลอังกฤษ
 ครั้งนี้ โดยให้ความเห็นว่า อาจจะเป็นอันตรายต่ออิทธิพลอังกฤษในแหลมมลายู
 เวลคย์ว่ารัฐบาลอังกฤษไม่ควรยอมให้ชาติใด ๆ เข้ามามีบทบาททางการ เมืองใน
 ประเทศไทย เวลาคนี้ฝรั่งเศสเริ่มแสดงที่ท่าจะรุกรานไทยมากขึ้น ฝรั่งเศสมีใจเพียง
 แต่จะเรียกครองกองการชุกคอคคอคกระเท่านั้น แต่ยังมีเรื่องอื่น ๆ อีก และรัฐบาล
 ไทยก็โดยยอมลงนามในสัญญาเพื่อวางสายโทรเลขระหว่างพระตะบองกับกรุงเทพฯแล้ว
 เมื่อวันที่ ๒๓ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๖ (ค.ศ. ๑๘๘๓) นอกจากนี้ ฝรั่งเศสยังขอ

สัมปทานจับปลาในทะเลสาบใหญ่ ซึ่งอยู่ระหว่างเขตไทยและเขมร พร้อมทั้งอ้างว่าเมืองจันทบุรีเป็นของญวน ควรคงเป็นของฝรั่งเศสด้วย เพราะฉะนั้นญวนเป็นของฝรั่งเศสแล้ว

ส่วนฝรั่งเศส อารมองค์กงสุลฝรั่งเศส ก็ไม่ไว้วางใจในท่าทีของอังกฤษ เช่นเดียวกัน เขาเชื่อว่า การชุกคอคอคกกระนี้ นอกจากจะช่วยทำให้ตลาดการค้าของไทยติดต่อกับอินเดียและจีนสะดวกยิ่งขึ้นแล้ว ยังช่วยให้อังกฤษคิดที่จะยึดไทยให้ตกเป็นรัฐในอารักขาสะดวกขึ้น ถ้าฝรั่งเศสขึ้นพลอยให้อังกฤษทำเช่นนั้น ก็จะเท่ากับว่า ฝรั่งเศสเป็นตัวละครสำคัญที่เปิดโอกาสให้อังกฤษเคลื่อนเข้ามาจนถึงทะเลสาบเพื่อป้องกันมิให้เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นได้ อารมองค์จึงแนะนำคอนายเฟรซิเน็ต (M. Freycinet) รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศฝรั่งเศสให้ยึดมณฑลพระตะบองและอังกอร์ และเสนอให้อังกฤษรักษาสภาพเป็นกลางของไทยในนานน้าเจ้าพระยา โดยอังกฤษเป็นเจ้าของประเทศราชของพม่าและรัฐชาน (Shan States) ในขณะที่ฝรั่งเศสเป็นเจ้าของอินโดจีน

ในเวลาเดียวกันทางฝ่ายไทย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล็งเห็นผลร้ายที่จะเกิดจากการชุกคอคอคกกระนี้ และใครจะคัดปัญหายุ่งยากเกี่ยวกับการให้สัมปทาน พระองค์จึงทรงประกาศให้อังกฤษและฝรั่งเศสทราบว่าเนื่องจากพระองค์ไม่ทรงเห็นผลประโยชน์ที่ไทยจะได้รับจากการชุกคอคอคกกระ จึงทรงเห็นว่าไม่มีเหตุผลใดที่จะให้สัมปทานในการนี้แก่อังกฤษหรือฝรั่งเศส

ครั้นถึงปี พ.ศ. ๒๔๒๗ (ค.ศ. ๑๘๘๔) วิศวกรฝรั่งเศสอีกคนหนึ่ง ชื่อ เคอลา ปลองซ์ (M. de la Planche) ได้ทำการสำรวจชุกคอคอคกกระระหว่างสงขลา กับตรัง แล้วไปคุยอวดที่สิงคโปร์ ปีนัง ว่าตนมีสัมปทานในอุเรือเมืองไทย อังกฤษจึงสอบถามมาทางไทย แต่ไทยปฏิเสธคำอวดอ้างนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยืนยันที่จะไม่ให้สัมปทานแก่ชาติใด แม้ว่าจะรู้สึกหวั่นกลัวฝรั่งเศสอยู่บ้างก็ตาม ในระหว่างนี้ มีบทความในหนังสือพิมพ์ทั้งทางฝ่ายอังกฤษและฝรั่งเศส กล่าวถึงดินแดนต่าง ๆ ในภาคใต้ของไทยและแหลมมลายู ที่จะชุกคอคอคกหรือวางทางรถไฟได้หลายแห่ง แต่รัฐบาลเห็นยังไม่ควรเชื่อคำกล่าวเหล่านี้ เกรงจะลงทุนไปมากมายแล้วไม่ได้อะไรตอบแทนเท่าที่ควร

พ่อค้าใหญ่ชาวอังกฤษในสิงคโปร์ ชื่อ คับบลิว เอช รีด (W.H. Read) เอาใจใส่ในเรื่องเหล่านี้มาก นายรีดผู้นี้ เป็นผู้มีส่วนร่วมดำเนินงานกับ เซอร์ แอนดรูว์ คลาร์ก (Sir Andrew Clarke) เกี่ยวกับรัฐมลายูในปกครองของอังกฤษ วัตถุประสงค์ตั้งบริษัทซินดิเคท (Syndicate Company) ทำเนิงานทางภาคใต้ของ ไทยและมลายูของอังกฤษ ซึ่งในที่สุดทางรัฐบาลอังกฤษก็สนับสนุนบริษัทนี้ เพราะ เชื่อว่าจะส่งเสริมอิทธิพลอังกฤษทั้งทางการค้าและการเมือง ความมุ่งหมายของ อังกฤษเป็นผลสำเร็จในเวลาต่อมา เพราะบริษัทนี้ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการ ขยายอำนาจอังกฤษ เข้าไปในรัฐมลายูใต้การปกครองของไทย ดังจะกล่าวใน บทต่อไป

อย่างไรก็ดี ในขณะที่อังกฤษพยายามชักชวนมิให้ชาติหนึ่งชาติใด เข้ามาเกี่ยวข้องในคาบสมุทรมลายู ข้าราชการอังกฤษในเสตรทเขตเทอลเมนต์ กลับใช้ความพยายามทุกวิถีทางในอันที่จะบีกรัฐต่าง ๆ ภายใต้การปกครองของไทย เข้าไปอยู่ในเขตอิทธิพลของอังกฤษ บุคคลที่เป็นตัวตั้งตัวตีในเรื่องนี้ คือ เวลด์ ซ่าหลวงอังกฤษประจำสิงคโปร์นั่นเอง

การตกลงเรื่องเขตแดนเประ - รามันท์ (Perak - Reman)

ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๒๔ - ๒๔๒๕ (ค.ศ. ๑๘๘๑ - ๑๘๘๒) ทาง เสตรทเขตเทอลเมนต์ขอให้ฝ่ายไทยแสดง เขตแดนระหว่างชายแดน เมืองเประ ที่ต่อกับแดนมลายูของไทยในจังหวัดปัตตานี โดยกล่าวหาว่าคนของปัตตานีล้ำแดน และอาณาเขตเหมืองของเประ ดังนั้นทีกของนุมัน ผู้วราขการเอเยนคกงสุล เบเนราลอังกฤษ ถึงเจ้าพระยามานุวงศ์ ว่า

เวลานั้น คำรงค์ตำแหน่งที่พระคลัง เสนาบดีว่าการต่างประเทศ ของไทย

"พื้นที่คองแองในลำน้ำเปหระคองเนื่องกับเมืองรามัน^๑ นั้น เมืองเปหระ
ว่าเป็นของเมืองเปหระ คนไทยโคลวงเข้าไปตั้งอยู่ในเขตแดนคองแองลำแม่น้ำ
เปหระข้างเหนือมานานแล้ว เนื่องจากเสครทเซทเคอลเมนต์เป็นผู้ป้องกันเปหระ
จึงประกาศให้ทราบทั่วกัน...."^๒

ทางฝ่ายไทยได้พิจารณาเรื่องนี้ และเจ้าพระยามานุวงศ์คอบมันติกของนุมัน
ไปว่า ที่ดินซึ่งทางอังกฤษอ้างนั้น เป็นของเมืองไทรบุรี ไม่ใช่ของเประ และพวก
ไทรบุรีได้รักษาอยู่นานมาแล้ว ทั้งเวลานี้ก็ยังมีโคทอคทั้ง ยังกูแลรักษาอยู่ "...แต่
เมืองไทรบุรีไม่รักษาที่นั่นไว้ให้แข็งแรง คนเมืองเปหระจึงเขามาตั้งอยู่ได้ กับการที่จะ
ขับไล่อันใดนั้นก็เพราะเห็นว่า จะเป็นที่เสียไมตรีเมืองไทรบุรี จึงหาโคทอการรุนแรงไม่
ได้พุดจาหมายจะให้เป็นการตกลงกันโดยดี...." ส่วนพยานหลักฐานพร้อมทั้งแผนที่
จะส่งตามมาภายหลัง

เพื่อให้เป็นการแน่นอนขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ จึง
โปรดเกล้าฯ ให้พระยาพิไชยสงคราม ข้าหลวง มิสเตอร์แมกกาดี มิสเตอร์นิคอเล
อินยีเนียบ ให้เจ้าพระยาวิเชียรคีรีฯ แต่งตั้งพระยาสมบัตินิรมย์ นำคนทั้งหมดนี้ออก
ไปยังเมืองปัตตานีและเมืองรามันห์ เพื่อตรวจเขตแดนทำแผนที่ ครั้นได้ทำการสำรวจ
แล้ว จึงตอบทางอังกฤษไปว่า เขตแดนที่เรียกร่องนั้นเป็นที่ดินกว่า ๓ ล้าน ๒ แสนไร่
คนไทยหรือพวกมลายูของไทยอาศัยอยู่ ไม่มีของเมืองเประเลย ปรากฏตามคำผู้
อาศัยอยู่ในที่นั้นเล่าต่อกันมาว่า โคทอกลงบันเขตแดนกันไว้ประมาณ ๓๐๐ ปีมาแล้ว

^๑ เป็นอำเภอหนึ่งอยู่ในจังหวัดปัตตานีในปัจจุบัน

^๒ เมมโมรันด้าจากนุมัน ผู้ว่าการแทนเอเยนตองสูลเบเนราลอังกฤษ ถึง
เจ้าพระยามานุวงศ์คอบมันติ ฉบับวันที่ ๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๒๖ ในแฟ้มเอกสารเรื่องเขต
แดนเมืองเประกับรามันห์ พ.ศ. ๒๔๒๖ - ๒๔๓๔ ที่กระทรวงการต่างประเทศ พระนคร

^๓ บันทึkJเจ้าพระยามานุวงศ์คอบมันติ ลงวันที่ ๑๖ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๒๖

^๔ ลายพระหัตถ์พระเจ้านองยาเชอ กรมหมื่นเทวะวงษ์วโรปการ เสนาบดี
ผู้ว่าการต่างประเทศในสมัยต่อมา หลุณกรมหมื่นนเรศวรฤทธิราช ลงวันที่ ๑๔ ตุลาคม
พ.ศ. ๒๔๒๔

และตามที่ข้าหลวงได้สืบความรู้ได้มากก็ไม่ปรากฏว่า ที่แผ่นดินนั้นจะได้เคยอยู่ใน
อำนาจของเมืองเประ เรื่องแผนที่นั้น เมื่อได้ตีพิมพ์แล้ว จะนำมาชี้แจงภายหลัง

ซาโท (Satow) กงสุลอังกฤษเห็นด้วยกับไทยว่าสิทธิที่เประอ้างยังอ่อนนัก
และยกเอาเหตุที่ฝรั่งเศสกำลังเรียกร้องสิทธิเหนือพระตะบองและเสียมราฐในขณะนั้น
ไปจากไทย หากอังกฤษสนับสนุนเประ เรื่องพรมแดน ไทยก็จะต้องยอมอ่อนข้อให้
ฝรั่งเศสด้วย และฝรั่งเศสคงจะเรียกร้องเอาดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงรวมทั้งหลวง
พระบางต่อไป เขาเห็นว่า การตกลงเรื่องพรมแดนเประรามันห์นั้นจะเป็นทางนำไป
ไทยถูกแบ่งไปอยู่ใต้อิทธิพลของชาติยุโรป ๒ ชาติ ซาโทเคยกล่าวว่า นโยบายของ
รัฐบาลอังกฤษต้องการให้ไทยคุ้มครองตนเอง เพื่อมิให้อังกฤษและฝรั่งเศสต้องกลายเป็น
เพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกัน แต่เวลาดังนั้นให้เจรจาเรื่องเประ-รามันห์ต่อไป
เพราะต้องการกระชับอิทธิพลอังกฤษเหนือนลายู นอกจากนั้น ยังได้รับการสนับสนุน
จากเลขาธิการอาณานิคม (Colonial Secretary) ที่สิงคโปร์ ซึ่งมีความเห็นว่า
ควรจะวิคราะห์อิทธิพลของไทยตามชายแดนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

ดังนั้น นโยบายของอังกฤษในระยะนี้ จึงยังไม่อาจกำหนดแน่นอนลงไปได้
เนื่องจากยังมีความเห็นขัดแย้งกันอยู่ ๒ ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งต้องการจะกำจัดอำนาจของ
ไทยที่มีอยู่เหนือดินแดนไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู แต่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการส่งเสริม
อำนาจภายในของไทยให้เข้มแข็ง รวมทั้งกระชับการควบคุมเหนือรัฐเมืองขึ้นให้
แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นด้วย เพื่อสร้างความเชื่อถือว่าวางใจให้กับไทย ซาโทสนับสนุน
นโยบายหลังนี้ เพราะถ้ายอมให้ฝรั่งเศสเข้ามายุ่งเกี่ยวกับไทยแล้ว ฝรั่งเศสจะ
ยึดเอาส่วนที่อุดมที่สุดคือลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาไว้ ถึงอังกฤษจะได้ชัยชนะในกรณีพิพาท
เรื่องพรมแดนเประ แต่อังกฤษจะได้อาณาเขตเพิ่มขึ้นเพียงไม่กี่ตารางไมล์ เขาจึง
พยายามชี้ให้รัฐบาลอังกฤษเห็นความสำคัญของวัตถุประสงค์ทางการเมืองของอังกฤษ
มากกว่าเห็นแก่ดินแดนเพียงเล็กน้อย แต่ทางกระทรวงอาณานิคมเห็นด้วยกับเวลด
และคอยเร่งรัดให้กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษรีบเจรจาเรื่องปัญหาเขตแดน

ในเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๘ (ค.ศ. ๑๘๘๕) ซอลส์เบอรี (Salisbury)
เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ

ซอลส์เบอรีไม่กล้าดำเนินแผนการรุนแรงต่อประเทศไทย เพราะเกรงว่าไทยจะ
 สงสัยในเจตนาของอังกฤษ และหันไปอ่อนข้อให้แก่ฝรั่งเศส ซึ่งย่อมจะเป็นผลเสียแก่
 อังกฤษในภายหน้า เขาเห็นว่าปัญหาพรมแดน เบระ เป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย หากจะ
 เปรียบกับการที่ไทยต้องตกไปอยู่ใต้อิทธิพลฝรั่งเศส ดังนั้นเขาจึงหลีกเลี่ยงการ
 ดำเนินงานใด ๆ อันอาจจะทำให้ไทยสงสัยว่าอังกฤษต้องการจะตัดสิทธิของไทย
 ทางเขตแดน ไม่ว่าจะเป็นในแคว้นมลายูหรือทางมะริค ตะนาวศรี นอกจากนี้
 อังกฤษยังแลเห็นความสำคัญในการที่จะตอกเอาใจไทยมากขึ้น เพื่อรักษามลประโยชน์
 ทางการค้าของตนกับประเทศที่อยู่ในเส้นทางไปอินเดีย

เวลคัมไม่เห็นด้วยกับนโยบายนี้ และขอให้ซอลส์เบอรีรับทำสัญญาบังคับให้
 ไทยตกลงเรื่องปัญหาเขตแดน เมืองเบระให้แน่นอน แต่ซอลส์เบอรีปฏิเสธที่จะบีบบังคับ
 ไทย ต่อมา เวลคัมก็กล่าวหาไทยอีกว่าไทยปิดการค้ากับเบระ ทั้งยังจับพ่อค้าและ
 ยึดสินค้าของชาวเบระอีกด้วย ยิ่งกว่านั้นยังเร่งรัดไปทางรัฐบาลอังกฤษอีกว่า ถึง
 อย่างไรไทยก็ไม่ไว้วางใจในอังกฤษแล้ว จึงควรรับจัดการปัญหานี้เสียก่อนที่ไทยจะต
 ตกไปอยู่ใต้อำนาจฝรั่งเศสหรือเยอรมัน แต่ทางรัฐบาลก็ยังเฉยอยู่ ในระหว่างนั้น
 ใดเกิดการขัดแย้งระหว่างสิงคโปร์กับไทยอีก ด้วยเรื่องทหารที่รักษาเขตแดนเวลค
 เสนอให้ไทยถอนทหารที่รักษาชายแดนออกเสีย ฝ่ายไทยก็ได้แย้งให้ทางเบระถอน
 ออกก่อน ท่าทีของทั้งสองฝ่ายรุนแรงขึ้น ไหวพริบและความอดทนของชาโท กงสุล
 อังกฤษในกรุงเทพฯ เท่านั้นที่ไคช่วยประสานสัมพันธภาพระหว่างไทยกับอังกฤษใน
 วิกฤติการณ์ครั้งนี้ ชาโทเองไม่ค่อยพอใจการกระทำของข้าราชการอังกฤษทางสิงคโปร์
 และไครายงานไปทางกระทรวงต่างประเทศอังกฤษเหมือนกัน

เซอร์ แฟรงค สเวทเทนแฮมได้รับมอบอำนาจให้เป็นผู้ดำเนินงานเรื่องนี้
 กับรัฐบาลไทย เขาเสนอให้ไทยยอมให้เบระจัดการปกครองดินแดนที่พิพาทกันในฐานะ
 เกี่ยวกับไซปรัส คือ ยังเป็นสิทธิของไทยอยู่ หรือไม่ก็ยอมให้เบระซื้อดินแดนนั้น แต่
 ชาโทไม่เห็นด้วย ทางรัฐบาลอังกฤษไม่ต้องการจะขัดความประสงค์ของชาโท จึงยัง
 มิได้เปิดการเจรจา ทั้งคงจะได้เล็งเห็นว่า ไทยกับอังกฤษคงจะตกลงกันได้ยาก
 หากมิได้รับความร่วมมือด้วยความเต็มใจจากชาโท

แม้ว่าจะมิได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ทางสิงคโปร์ก็ยังพยายามดำเนินการต่อไป โดยเสนอให้ประขอเช่าดินแดนที่ติดกันเป็นเวลา ๒๐ ปี จะให้รายได้แก่ไทยปีละ $\frac{๑}{๑๐}$ หรือเท่ากับจำนวนที่จะกำหนดตกลงกัน ประจะใช้จ่ายเงินค่าใช้จ่ายให้เจ้าเมืองปัตตานีและเจ้าเมืองสงขลาในระหว่างเวลาที่ยังเจรจาดำเนินการทำสัญญาตกลงกันนั้น

แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ ยังไม่ยอมให้เช่าโดยทรงพระราชดำริว่า ถ้าให้อังกฤษเขาไปแล้ว อังกฤษก็จะยึดเอาเสียในภายหลังดังที่เคยทำกับเกาะปีนังของพระยาไทรบุรีมาแล้ว ดังนั้น สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมพระเทวะวงศ์วโรปการ ผู้แทนฝ่ายไทยจึงทรงตอบปฏิเสธไปกับผู้แทนของลอร์ด ซอลส์ เบอรี "... แลการเรื่องนี้ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมพระกระลาโหม มีท้องตรากำชับไปถึงพระยารามันว่า ไม่ให้ยอมให้อังกฤษเขาแล้วให้พระยารามันรักษาเขตแดนข้าฯ เมืองให้ดี อย่าให้คนเมืองเปราะแย่งเอาได้...."

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๐ (ค.ศ. ๑๘๘๗) สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ พร้อมควยซาโท เดินทางไปกรุงลอนดอน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการ ได้รับมอบอำนาจเต็มให้เป็นผู้แทนมาเจรจา ได้เปิดการประชุมขึ้นที่กระทรวงการต่างประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๐ แต่ผลการเจรจามิอาจตกลงกันได้ดังที่หวังไว้

ปัญหาเขตแดนประ-รามันทค้างค่อมอีก ๑๐ ปี ภายหลังจากการทำสนธิสัญญาระหว่างอังกฤษ-ไทย เมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๔๐ (ค.ศ. ๑๘๙๗) แล้ว ทางสิงคโปร์ก็ยกปัญหานี้ขึ้นมาอีก คราวนี้รัฐบาลอังกฤษเห็นด้วยกับความคิดของข้าหลวงใหญ่สิงคโปร์ ว่าดินแดนที่พิพาทกันนั้นควรเป็นของประ เกรวิล

๑ จดหมายพระยาภาสกรวงษา ผู้ว่าการแทนเสนาบดีว่าการต่างประเทศ ณ กรุงเทพมหานคร ถึงพระยามนตรีสุริยวงษา ราชทูตสยาม ณ กรุงลอนดอน ลงวันที่ ๒ กันยายน ๒๔๓๐

(George Greville) กงสุลอังกฤษที่กรุงเทพฯ ได้รับการกระตุ้นเตือนให้เปิดการเจรจาเกี่ยวกับเรื่องนี้กับฝ่ายไทยใหม่^๑ ในระหว่างนั้นเผชิญเป็นเวลาที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสยุโรป จึงยังไม่อาจดำเนินการอย่างใดทั้งสิ้น

รัฐบาลอังกฤษก็จะส่ง เซอร์ ชาลส์ มิทเชล (Sir Charles Mitchell) ข้าราชการใหญ่อังกฤษประจำสิงคโปร์ พร้อมกับ เซอร์ แฟรงค์ สเวทเทนแฮม เรสซิเดนต์-เยเนอรัล มาเจรจากับรัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ แต่ได้เล็งลุ่มความคิดนี้เสียในเวลาต่อมา โดยเชื่อตามคำทักท้วงจากฝ่ายไทยว่าจะเป็นเรื่องอื้อฉาวใหญ่โต ซึ่งจะทำให้ฝรั่งเศสไหวตัวขึ้นได้

จนกระทั่งถึงเดือนสิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๒ (ค.ศ. ๑๘๙๙) การเจรจาเรื่องนี้จึงได้เริ่มขึ้นใหม่ โดยมีเกรวิลเป็นผู้แทนฝ่ายอังกฤษ ได้มีการลงนามในสัญญาเมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๒^๒ ตามข้อความในสัญญา ไทยต้องเสียดินแดนที่เประเรียกร่องไปประมาณหนึ่งในสาม หนึ่งสี่พิมพ์เสกตรใหม่ของอังกฤษ ได้ลงข้อความเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า "ตามข้อความของสัญญาใหม่นี้ เประได้ดินแดนเพิ่มขึ้น ๒ คำบล กับอีก ๒๕ หมูยาน ในอาณาเขตนี้นี้ภูเขาไม่น้อยกว่า ๑๑๒ ลูก และแม่น้ำลำธารไม่ต่ำกว่า ๑๒๒ สาย...."^๓ หากพูดตามความเป็นจริงแล้ว ในระยะเวลาระหว่างการเจรจา เประโคคอบ ๆ เคลื่อนเข้าครอบครองดินแดนที่วิวาทกันนั้น และตั้งสถานีตลอดจนทำถนนหนทางที่พอใช้ได้แล้ว

^๑ Somsakdi Xuto, *British Foreign Policy Towards Siam. 1890-1900* (Unpublished Ph. D. Thesis, The Univ. of London, 1958.) p. 292

^๒ คุรายละเอียดยของสัญญาในภาคผนวก

^๓ จากหนังสือพิมพ์ Siam Observer, Friday, January 11, 1901.

ในแฟ้มเอกสารที่กระทรวงการต่างประเทศ เรื่องเขตแดนเประ-รามันท์

ปัญหาเรื่องพรมแดนเบระ—รามันท์ ซึ่งสิ้นสุดลงไปนี้ ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ฝ่ายที่เสียเปรียบมากที่สุด คือ ฝ่ายไทย อาณาประโยชน์ที่จะได้รับจากการนี้มีเพียงเรื่องเดียวคือ โคชจักปัญหาข้อพิพาทอันยาวนานนี้เสียได้ ซึ่งถึงแม้จะมีใช่เป็นปัญหารายแรงนัก แต่ก็ทำความเดือดร้อนรำคาญพระทัยให้แก่องค์พระมหากษัตริย์ของไทยมิใช่น้อย ดังจะเห็นได้จากการที่ทรงแสดงความพอพระราชหฤทัยในการที่ปัญหาเรื่องนี้ยุติลงได้ "...ฉันไม่สามารถที่จะกลั่นความรู้สึกว่า เป็นที่ยินดีพอใจในการที่ตกลงกันได้เสียดังนี้ เรื่องเขตแดนถึงว่าจะมีแต่ข้างฝ่ายเขาได้ เป็นแน่ว่าไม่เป็นที่พอใจพวกเสครท ก็ยังเป็นอันดีที่ได้ตกลงกัน เหมือนแผลที่ได้เย็บวาทหาย ไม่เปิดอยู่อย่างแตกอน"

จากเรื่องราวที่โคชดำเนินมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า เวลค์เป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งที่กำลังดำเนินนโยบายขยายอิทธิพลอังกฤษในมลายู มิใช่เพียงแต่ปัญหาเขตแดนอย่างเฉียวเท่านั้น เมืองขึ้นของไทยในแหลมมลายูก็ยังเป็นที่ต้องการของอังกฤษอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐกตันตัน และตรังกานู ซึ่งไทยไม่ได้ปกครองอย่างสิทธิขาด แต่ให้เสรีภาพแก่เจ้ามลายูปกครองกันเอง นับเป็นจังหวะดีของอังกฤษที่จะถือโอกาสแผ่อิทธิพลเข้าไป ในขณะที่ตนกำลังดำเนินนโยบายแทรกแซงในมลายู

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึง
กรมหลวงเทเวศร์วงษ์โรปกการ ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๔๓